

DE STRIJD OM DE VALLE DE LOS CAÍDOS

« **E**EN monument tot meerdere eer en glorie van Franco », « een mausoleum voor een dictator opgericht door dwangarbeiders » : aan leugens en halve waarheden geen gebrek als het gaat om de *Vallei van de Gevallen*, de grandioze begraafplaats die *generalísimo* Francisco Franco (1892-1975), « leider (*Caudillo*) van Spanje bij de gratie Gods », liet optrekken ten noordwesten van Madrid.

Het gigantische kruis en de ondergrondse basiliek van *Santa Cruz* kwamen op initiatief van Franco tot stand na de beëindiging van de nationale kruistocht tegen het communisme. Het was zijn bedoeling om een gemeenschappelijke begraafplaats op te richten voor *alle* doden van de verschrikkelijke Burgeroorlog die dertig maanden geduurd had, van 1936 tot 1939. Alle gesneuveld-

den, tot welk kamp ze ook behoorden, moesten hier zij aan zij rusten, in een geest van nationale verzoening.

Op een dag in 1940 maakte Franco een wandeling te paard in het gezelschap van generaal Moscardó, de held van het Alcazar van Toledo. Ze reden voorbij de *Monte Abantos*, een berg in de *Sierra de Guadarrama* waarop zich vandaag het geweldige kruis verheft, en Franco zei : « *Ooit zal de dag komen dat duizenden Spanjaarden naar hier zullen optrekken.* » Hij kreeg gelijk. En het zullen niet de vervolgingen door de socialistische regering van Pedro Sánchez zijn die de toevloed zullen afremmen, want tussen januari en oktober 2018 ontving de *Valle de los Caídos* niet minder dan driehonderdduizend bezoekers en pelgrims. In januari van dit jaar,

na de aankondiging van Sánchez dat hij het stoffelijk overschot van de *Caudillo* wou laten opgraven, nam het aantal visites nog met 75 % toe !

VERZOENING IN CHRISTUS

De bouw van het monument, op een hoogte van 1300 meter, nam achttien jaar in beslag : van 1941 tot 1959. Franco maakte er een punt van alles tot in de details op te volgen. Eerst werd de ruimte voor de basiliek onder de rotsen uitgegraven. Al het weggehakte gesteente diende om de reusachtige esplanade aan te leggen waar rond de abdij, het gastenverblijf en het internaat verrijzen. Het kruis werd opgericht in 1950-1953. Het materiaal ervoor voerde men aan langs de tunnel van de basiliek die in verbinding staat met de basis van het kruis. Om geen stellingen te moeten gebruiken en de rotsen niet te beschadigen, gebeurden de werkzaamheden vanuit het binnenste van het kruis : via trappen en een lift konden de arbeiders geleidelijk aan naar boven toe werken. Naarmate het beton gegoten werd, bekleedde men het met graniet.

De beschuldiging van links dat op deze immense bouwwerf dwangarbeiders ingezet werden, strookt absoluut niet met de waarheid. De helft van de werklieden waren vrije burgers, de andere helft gevangenen die zich vrijwillig gemeld hadden om gebruik te kunnen maken van een regime van kwijtschelding van straf ; ze kregen hetzelfde salaris als de vrije arbeiders en genoten van verschillende voordelen. Sommigen onder hen die er na verloop van jaren hun straftijd hadden opzitten, bleven doorwerken aan het monument als vrijwilliger en sloten vriendschap voor het leven met hun vroegere vijanden.

Het kruis, dat zichtbaar is vanaf Madrid, bereikt een hoogte van 150 meter. Het getuigt van de wil van Franco, een katholiek staatshoofd, om de wonden van de Burgeroorlog te hechten en de heftige tegenstellingen binnen het Spaanse volk het zwijgen op te leggen. Alle Spanjaarden moesten zich verenigd terugvinden aan de voet van het Kruis, gereinigd door hetzelfde verlossend Bloed. *Ave Crux, spes unica !*

Acht enorme beelden aan de basis van het kruis stellen de vier Evangelisten en de vier kardinale deugden voor (rechtvaardigheid, kracht, voorzichtigheid en matigheid). Boven het toegangsportaal van de basiliek prijkt een grote piëta ; door de harmonie van de verhoudingen wordt de indruk gewekt dat het lichaam van Christus, dat Onze-Lieve-Vrouw liefdevol in haar armen houdt, net van het monumentale kruis is afgenomen. Op die manier is de H. Maagd met het bedroefde en Onbevleete Hart het brandpunt van dit grote werk van verzoening. Op de inkomdeur zijn de vijftien mysteries van de Rozenkrans uitgebeeld, want de

paternoster is « *de sleutel die de poort van het Paradijs opent* », zei paus Joannes-Paulus I, en de vrede in de wereld hangt af van het dagelijks bidden van het rozenhoedje.

EEN IMMENSE NECROPOOL

Onder het kruis, binnen in de berg, strekt zich de basiliek uit. Ze heeft de verbluffende lengte van 270 meter, wat meer is dan de Sint-Pieter in Rome ! Om nutteloze wrijvingen met het Vaticaan te vermijden is men canoniek overeengekomen dat de eigenlijke basiliek pas begint ter hoogte van het grote smeedijzeren hek... Twee reusachtige ijzeren engelen, gegoten uit de kanonnen die tijdens de Burgeroorlog gebruikt werden, staan aan elke zijde van het hek opgesteld en fungeren als bewakers van het heiligdom.

Vergeten we niet dat dit heiligdom een enorme begraafplaats is : achter de muren van de basiliek werden 33.700 lichamen geborgen (volgens andere schattingen : 70.000) uit alle delen van Spanje. Vele ervan komen uit massagraven waarin de Roden de lijken van hun slachtoffers gooiden, zodat de necropool de stoffelijke resten van talrijke martelaren bevat ; 54 van hen werden tot nog toe zalig verklaard. Op hen allemaal is het woord van toepassing dat drie zusters van de Madrileense Visitatie neerschreven vlak voor ze vermoord werden : « *Wij wachten op de palm van het martelaarschap. Als ons vergoten bloed de redding van Spanje kan verdienen, maak dan, Heer, dat het zo vlug mogelijk mag gebeuren !* »

Om de nationale verzoening te onderstrepen gaf Franco de toelating om ook lichamen van zijn tegenstanders – republikeinen van socialistische, communistische of anarchistische signatuur – hier een laatste rustplaats te geven, op voorwaarde dat zij het doopsel ontvangen hadden (overeenkomstig de kerkelijke wet die geen begravenis van ongedoopten in gewijde grond toelaat). Die toelating was zo kort na de gruwelen van 1936-1939 geen vanzelfsprekendheid : de jezuïet pater Guerrero protesteerde in 1958 in een artikel verschenen in het tijdschrift *Razón y Fe* tegen het betreffende decreet van de *Caudillo* en eiste dat enkel de doden van zijn eigen kamp in de *Valle de los Caídos* zouden begraven worden. Maar Franco hield voet bij stuk.

Het schip van de basiliek is volledig gewijd aan de Allerheiligste Maagd. De zes kapellen zijn geplaatst onder de namen waarin Maria in Spanje het meest aanroepen wordt : rechts de Onbevleete Ontvangenis (patrones van de infanterie), Onze-Lieve-Vrouw van de berg Karmel (marine) en Onze-Lieve-Vrouw van Loreto (luchtmacht) ; links *La Virgen del Pilar* (*Capitana general* van het Spaanse leger), *Nuestra Señora de la Merced* (patrones van de *Reconquista*) en Onze-Lieve-Vrouw van Afrika (beschermster van

het Legioen). Tussen de kapellen hangen kopieën van de grote Vlaamse wandtapijten over de Apocalyps die Karel V bestelde en aan zijn zoon Filips II schonk.

GEEN MAUSOLEUM

Boven het hoofdaltaar hangt een indrukwekkend kruis waarvan het corpus gebeeldhouwd werd door een bekeerde republikein. De immense koepel boven de viering is volledig bedekt met mozaïeken die de gemeenschap van de heiligen uitbeelden. In het centrum prijken Jezus en Maria die de zielen tot zich trekken. Aan de kant van Christus zien we Sint-Paulus en Sint-Jacob, ieder aan het hoofd van een hele reeks Spaanse heiligen, martelaren, belijders en maagden. Aan de kant van de H. Maagd, Middelaars van alle genaden, zijn de soldaten en burgers voorgesteld die omkwamen tijdens de Burgeroorlog; de martelaren die recht naar de hemel opstijgen hebben een anker bij zich waaraan de anderen zich vastklampen, vertrouwend op de verdiensten van die glorievolle bloedgetuigen.

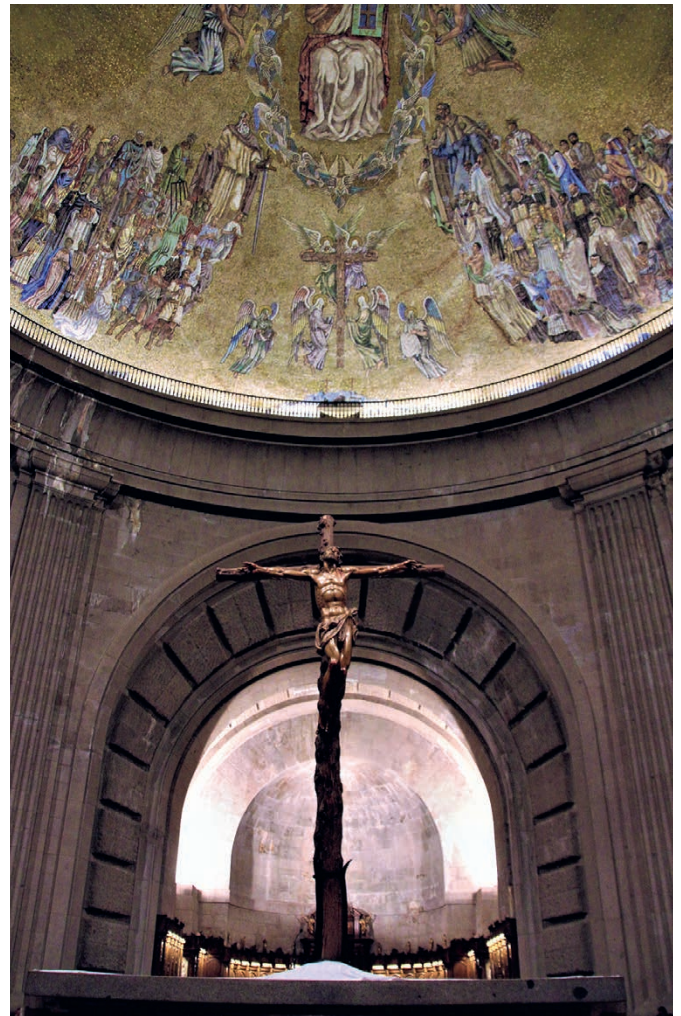
Elke dag wordt de mis opgedragen voor het zielenheil van alle gesneuvelden in de Burgeroorlog en voor verzoening onder alle Spanjaarden. Telkens als de priester de woorden « **Dit is mijn Lichaam, dat voor u wordt overgeleverd** » uitsprekt, worden alle lichten in de basiliek gedoofd en blijven enkel het altaar en het kruisbeeld erboven verlicht.

Vóór het hoofdaltaar bevindt zich het graf van José Antonio Primo de Rivera, de stichter van de katholieke *Falange Española*, die op 20 november 1936 door de communisten gefusilleerd werd. Aan de andere kant, bij de ingang van het koor, ligt Franco begraven onder een eenvoudige zerk. Boze tongen beweren dat de *Caudillo* zich met de bouw van de basiliek en het kruis verzekerd heeft van een eigen mausoleum. Dat is laster, want Franco heeft tijdens zijn leven geen enkele wens uitgesproken in verband met de plaats van zijn graf. Het was koning Juan Carlos die in 1975 aan de benedictijnen van *los Caídos* vroeg om de begrafenisdienst voor het overleden staatshoofd te houden en hem in de basiliek ter aarde te bestellen.

EEN MOEDIGE ABT

De abdij aan de voet van het kruis werd gesticht in 1957 en een jaar later kerkelijk erkend door paus Pius XII. Ze is in handen van een gemeenschap van benedictijnen. De paters zijn afkomstig van de beroemde abdij van Santo Domingo de Silos, niet ver van Burgos, en begonnen hun kloosterleven in de *Valle de los Caídos* op 17 juli 1958 – de verjaardag van de beslissende Spaanse overwinning op de Moren in de veldslag van Las Navas de Tolosa (1212).

De abdij telt vandaag 23 monniken, onder wie nog enkele van de oorspronkelijke stichters. Zij zorgen voor de basiliek en verzekeren een onafgebroken gebed voor de zielenrust van alle gevallen, hun moordenaars en hun families. Verder hebben

De met mozaïeken beklede koepel van de basiliek en het grote kruis gebeeldhouwd door een bekeerde republikein.

zij de *Escolanía* onder hun hoede, een jongenskoor: een vijftigtal leerlingen uit heel Spanje, tussen 9 en 14 jaar oud, studeren in de gebouwen van de abdij en ontvangen er een muzikale opleiding om de liturgische diensten op te luisteren.

Na het gedwongen aftreden van de Spaanse premier Rajoy op 1 juni 2018 kwam de socialist Pedro Sánchez aan de macht als leider van een minderheidsregering. Hoewel Spanje het hoofd moet bieden aan tal van zware problemen, besloot Sánchez meteen om van de herbegraving van Franco een prioriteit te maken. In augustus stemde een parlementaire meerderheid in met zijn plan om het stoffelijk overschot van de *Caudillo* naar elders over te brengen.

Maar de familie van Franco, die volledig genegeerd werd, ging dwarsliggen. Een groot deel van de Spanjaarden protesteerde tegen het voornemen van de socialisten en hun aanhang om, zoals de conservatieve politicus Pablo Casado het verwoordde, « *op een onverantwoordelijke manier oude wonden opnieuw open te rijten* ». Sánchez krijgt het verwijt dat hij Spanje tachtig jaar na het einde van de Burgeroorlog opnieuw in een ideologische strijd wil storten.

Ook de abt van de benedictijnerabdij liet weten dat zijn kloostergemeenschap niet zal instemmen met een opgraving. Daar is moed voor nodig, want blijkbaar oefent het Vaticaan via kardinaal-staatssecretaris

Pietro Parolin druk uit op dom Santiago Cantera om zich in de hele kwestie "soepeler" op te stellen...

De Spaanse socialistische vicepremier, Maria del Carmen Calvo, had in oktober 2018 in Rome een persoonlijke ontmoeting met Parolin. Wat daar werd bedisseld, is niet geweten; er werden achteraf geen verklaringen afgelegd. Maar het Vaticaan maakte al wel duidelijk « *zich niet te verzetten tegen een opgraving* ». Een zoveelste dolksteek in de rug van overtuigde katholieken !

Er circuleert een denkpiste om Franco te herbe-graven in de familiecrypte in de kathedraal van La Almudena in hartje Madrid, vlakbij het koninklijk paleis. Dat zou voor de linksen echter een ramp zijn, want zij riskeren dan eerbetuigingen van aanhangers van de *Caudillo* midden in de hoofdstad. Dan nog liever de *Valle de los Caídos*...

Ondertussen is de socialistische minderheidsrege-ring ten val gekomen, maar dat betekent niet dat het gevaar definitief bezworen is. De demissionaire premier schoof 10 juni naar voren als de dag waarop de exhumatie hoe dan ook moet doorgaan. Hij wil het voormalige staatshoofd laten bijzetten op het buiten

INGEBONDEN JAARGANGEN

Nu te verkrijgen : de jaargangen 2016 t/m 2018, stevig ingebonden in één boekdeel. Meer dan 300 blz. lectuur en tientallen illustraties.

Prijs : 25 euro (verzendkosten inbegrepen).

Bestelling : schrijven naar de verantwoordelijke uitgever of mailen naar hij.is.verrezen@gmail.com

Madrid gelegen kerkhof van Mingorrubio, dat eigen-dom van de staat is. Op 28 april gaan vervroegde par-lementsverkiezingen door. Zorgt de kwestie-Franco dan voor nog meer verdeeldheid onder de Spanjaarden ?

Wijze woorden komen eens te meer van de Rus-sische president Vladimir Poetin : « *Men vraagt mij vaak waarom ik het lichaam van Lenin niet laat ver-wijderen uit zijn mausoleum op het Rode Plein. Ik ga daar niet op in omdat zo'n verhuis de eenheid onder de Russen schade zou toebrengen. Spanje zou Franco moeten laten rusten waar hij ligt, om te vermijden dat de eenheid onder de Spanjaarden er onder lijdt.* »

*broeder Thomas van OLV van Altijddurende Bijstand
& redactie KCR*

EEN SLACHTOFFER EN ZIJN MOORDENAAR

Juan Huguet Cardona, geboren in Alaior (Menorca, Balearen) in 1913, stierf tijdens de Burgeroorlog de marteldood op 23-jarige leeftijd, 33 dagen na zijn priesterwijding.

Juan was de oudste zoon in een diepchristelijk boerengezin. Toen hij negen jaar was, deed hij zijn eerste communie en trad hij toe tot de *Tarcisii*, de jongenstak van de broederschap van de Nach-telijke Aanbidding. In 1924 ging hij binnen in het kleinseminarie van Ciudadella, waar hij kennismakte met drie jonge Mexicanen die ver-bannen waren uit hun land wegens de vervolging van de *Cristeros*. Hun belevenissen en hun grote verering voor de toenmalige martelaren in Mexico maakten diepe indruk op hem.

In 1929 ging hij met jaargeno-ten op bedevaart naar Rome en bezocht er alle plekken die herin-neren aan het martelaarschap van de eerste christenen.

Op 6 juni 1936 werd Juan tot priester gewijd door Mgr. Irurita, bisschop van Barcelona en zelf een toekomstig martelaar. Tijdens zijn sermoen sprak de bisschop profeti-sche woorden : « *Jullie zijn voorbe-stemd tot de dood en het offer.* »

Op 23 juli vallen de Roden het dorp Ferreries binnen waar Juan bij zijn ouders woont. « *Ik leef in vrede in de handen van God* », zegt hij aan zijn moeder. Kort daarop komt brigadier Pedro Marquès hem arresteren, samen met een andere priester en drie "té katholieke" leken. Beide gees-telijken moeten hun soutane uit-trekken « *en zich als man kleden* ». Marquès vindt op het lichaam van Juan een paternoster, trekt er vol razernij het kruisje af en werpt dat op de grond. « *Spuw er op ! Spuw er op of ik maak je af !* » buldert hij.

De jonge priester beseft dat het ultieme moment aangebroken is, het moment om het getuigenis te geven waarop hij zich vanaf zijn jeugd voorbereid heeft. Hij schudt neen met zijn hoofd en zegt dat hij weigert te spuwen op "zijn" Christus. Hij strekt zijn armen in kruisvorm uit en roept met een stem die tot op het marktplein te horen is : « *Viva Cristo Rey !* »

Marquès vuurt tweemaal. Juan valt neer op zijn rug, met open armen, terwijl zijn bloed over de vloer stroomt. Zijn doodstrijd duurt nog verschillende uren. Na zijn

afsterven kleedt zijn arme moeder hem in de priestergewaden waar-in hij zijn eerste mis opgedragen heeft...

Een van de wondere vruchten van dit martelaarschap is de be-kering van de moordenaar, **Pedro Marquès**, die berecht werd en ter dood veroordeeld op 6 november 1939. Hij schreef een afscheidsbrief aan zijn vrouw en zijn kinderen waarin hij hen aanspoorde tot het geloof in God en de devotie tot de Maagd Maria. Hij leefde in be-rouw en diepe spijt : « *Ik kan die jonge priester niet vergeten die ik vermoord heb.* »

Na gebiecht te hebben en vroom de mis te hebben bijge-woond, ging hij naar de celebrant toe en omarmde hem : « *Ik omhels de priester tot eerherstel voor de misdaad die ik begaan heb door die andere priester in Ferreries te doden !* » In die gezindheid ging hij vreedzaam op weg naar de plaats van zijn executie.

Wat is er mooier dan dat deze beide mannen, het slachtoffer en zijn moordenaar, zij aan zij mogen rusten in de basiliek van het H. Kruis, symbool van de nationale verzoening in Christus ?

DE VERLOOCHENING DOOR FRANCISCUS EN HET GELOOF VAN EEN NIEUWE ATHANASIUS

In februari van dit jaar bracht paus Franciscus een bezoek aan de Verenigde Arabische Emiraten, gelegen aan de Perzische Golf. De media, die er nooit in slagen zinnig religieus commentaar te geven, konden alleen maar het refrein herhalen dat alle verslagen van pausreizen sinds Paulus VI begeleidt: « *Voor de eerste keer in de geschiedenis bezoekt een paus...* »

Het is inderdaad een “première” en wel om de verjaardag te vieren van de ontmoeting tussen Sint-Franciscus van Assisi en de Egyptische sultan al-Malik al-Kamil in 1219, achthonderd jaar geleden. De grote heilige probeerde de moslimleider te bekeren tot het christelijk geloof.

Maar wat een ontgoocheling vandaag... Onder het voorwendsel van « *interreligie* » heeft de paus zijn eigen godsdienst in Rome achtergelaten en zijn toespraak aangepast aan het mohammedaans “monotheïsme”.

In plaats van over interreligie te spreken, zou men beter zeggen dat er sprake was van aanpassing van ons trinitair monotheïsme – het enige juiste! – aan de antitrinitaire religie van de moslims. Franciscus heeft hen gezegd dat wij allemaal « *kinderen van God* » zijn, wat juist is op voorwaarde dat wij Ma-

ria als Moeder hebben. Dat is de reden waarom Sint-Lucas Jezus, onze Verlosser, de « *eerstgeborene* » van Maria noemt (Lc 2, 7): hij denkt aan de massa's geredde zielen die Hem zullen opvolgen in de schoot van Maria. Want niemand heeft God tot Vader als hij Maria niet tot Moeder heeft.

Jammer genoeg heeft de paus niet gesproken over Jezus of Maria tot de moslims die hem ontvingen met de pracht en praal van de Drie Koningen, toen zij het Kind en zijn Moeder in Bethlehem gingen vereren. Het gemotoriseerd konvooi dat de H. Vader naar het gigantisch presidentieel paleis bracht, werd geëscorteerd door de cavalerie van de emiraten, terwijl vliegtuigen van de luchtmacht in de blauwe hemel de pauselijke kleuren tevoorschijn toverden.

Waarom heeft de paus in Abu Dhabi niet gesproken over Onze-Lieve-Vrouw van Fatima? Haar naam alleen al zou een gevoelige snaar geraakt hebben bij zijn mohammedaanse gastheren. En hij zou er het Onbevlekt Hart mee gemobiliseerd hebben om hen de genade van de Moeder Gods te schenken. Helaas! De aandacht van Franciscus ging vooral naar de ondertekening van een verklaring: het

DE PAUS EN DE GROOTIMAM VAN AL-AZHAR

ondertekenen in Abu Dhabi het Document over de broederlijkheid onder de mensen voor wereldvrede en voor het samenleven.

DOCUMENT OVER DE BROEDERLIJKHEID ONDER DE MENSEN VOOR WERELDVREDE EN VOOR HET SAMENLEVEN.

PAUSELIJKE APOSTASIE

De paus nam inderdaad deel aan een interreligieuze ontmoeting in het memoriaal voor sjeik Zayed, de stichter van de Verenigde Arabische Emiraten, om er « *een nieuwe bladzijde te schrijven in de geschiedenis van de betrekkingen tussen de godsdiensten, door vooral het concept van de broederlijkheid te benadrukken* » (kardinaal-staatssecretaris Pietro Parolin).

Het « *concept van de broederlijkheid* » vervangt bijgevolg de theologale deugd van de naastenliefde. Daarmee wordt een « *bladzijde* » omgedraaid: die van de christelijke godsdienst en van de beschaving die er de vrucht van was. De paus begon zijn toespraak met de traditionele mohammedaanse vredeswens « *in de Naam van God* », *bismi'llah*, en eindigde met een scherpe aanklacht tegen de wreedheid van de oorlog en het geweld: « *De menselijke broederlijkheid maakt het ons, vertegenwoordigers van de godsdiensten, tot een plicht om aan het woord "oorlog" geen enkele goedkeuring te hechten.* » Franciscus vernoemde Jemen, Syrië, Irak en Libië.

Door te spreken « *in de Naam van God* » maakt de paus de aanroeping tot de zijne die elk van de 114 soera's van de Koran inleidt. De eerste soera, *fatiha* ("opening"), ontwikkelt « *in de Naam van Allah* » een religie die puur deïstisch is en die de Allerheiligste Drie-eenheid ontkent. Het geloof in de H. Drievuldigheid is een vorm van goddeloosheid, zegt soera IV, 171. Het kruisteken, « *in de Naam van de Vader, de Zoon en de H. Geest* », wordt zo verbannen.

De paus spoorde verder aan tot het bouwen van bruggen: « *Als broeders binnen dezelfde mensenfamilie door God gewild, moeten wij gezamenlijk ingaan tegen de logica van de gewapende macht, tegen het herleiden van de betrekkingen tot enkel het financiële aspect, tegen de bewapening van de grenzen, de bouw van muren, de onderdrukking van de armen. Laten we tegenover dat alles de zachte kracht van het gebed plaatsen en het dagelijks engagement in de dialoog.* »

Zonder Christus ? Zonder Jezus of Maria ? Jawel. Zo luidt de "interreligieuze" boodschap van paus Franciscus: « *Het feit alleen al dat wij vandaag bijeen zijn vormt een boodschap van vertrouwen, een aanmoediging voor alle mensen van goede wil... God staat aan de kant van de mens die de vrede zoekt.* »

Op die manier wordt het woord van Christus door zijn eigen Plaatsvervanger afgekeurd: « **Zonder Mij kunt gij niets.** »

GEMEENSCHAPPELIJKE « INTERRELIGIEUZE »
VERKLARING

Niet alleen de paus was te gast in Abu Dhabi, maar ook Ahmed el-Tayeb, de grootimam van de universiteit van al-Azhar in Caïro. Beide "religieuze

leiders" begroetten elkaar allerhartelijkst, waarna zij overgingen tot de plechtige ondertekening van het aangehaalde Document.

« *Wij richten ons* », aldus het document, « *tot intellectuelen, filosofen, mensen van de godsdienst, kunstenaars, beheerders van de media en mensen van de cultuur overal ter wereld, opdat zij de waarden zouden terugvinden van vrede, rechtvaardigheid, goedheid, schoonheid, broederlijkheid onder de mensen en samenleven, en dat zij het belang van deze waarden zouden affirmeren als laatste redmiddel voor iedereen [sic] en overal proberen te verspreiden.* »

De H. Vader ondertekent zonder aarzeling deze verloochening van het mysterie van de Verlossing! Zo vervult hij letterlijk het plan van de Antichrist die in de Kerk aan het werk is en die door abbé de Nantes al in 1963, vlak na de eerste zitting van het Concilie, onmaskerd werd:

« *Er komt een gedachte in me op die me doet verstijven. Men kondigt een nieuw tijdperk aan waarin de christenen het Kruis dat hen doet leven, zullen durven vergeten om hun vijanden te ontwapenen! De liefde tot Jezus is verloren gegaan en ten gevolge daarvan is er onverschilligheid gekomen voor de waarheid en de rechtvaardigheid. En nu verkondigt men het grote project voor de eindtijd: de hele mensheid, christenen en heidenen, gisteren nog vijanden [...], gaan zich verzoenen, vermoeid als ze zijn door zoveel nutteloze strijd, om het hoog opgerichte Kruis uit de grond te trekken en over Jezus een definitief stilzwijgen te doen heersen. Vermits het te moeilijk is om van de bozen te verkrijgen dat het drama hersteld wordt, kan het beter weggeveegd worden! Dat is de prijs die moet betaald worden voor de toekomst van de mensheid, de vrede, het welzijn. Het is beter dat één Mens verdwijnt uit de geschiedenis dan dat de grote massa lijdt...* » (Brief aan mijn vrienden nr. 136).

Dat is precies het opzet van het Document van Abu Dhabi:

« *Het pluralisme en de verscheidenheid van godsdienst [sic], kleur, geslacht, ras en taal zijn de wijze goddelijke wil waardoor God de mensen geschapen heeft. Deze goddelijke Wijsheid ligt aan de oorsprong van het recht op vrijheid van geloofsovertuiging en de vrijheid van verscheidenheid.* »

« *De katholieke Kerk en al-Azhar beloven dat zij dit Document dankzij hun samenwerking zullen bezorgen aan de autoriteiten, aan invloedrijke leiders, aan mensen van de godsdienst uit de hele wereld, aan regionale organisaties en internationale competenties, aan de organisaties van de burgerlijke samenleving, aan godsdienstige instituten en aan hen die leiding geven in het denken; en dat zij zich zullen inzetten voor de verspreiding van de principes van deze Verklaring op alle regionale en internationale niveaus, met de aanbeveling ze om te zetten in het politiek beleid, in beslissingen, wetteksten, studieprogramma's en communicatiemateriaal.* »

In de vierde eeuw was de H. Athanasius, patriarch van Alexandrië, de enige bisschop die stand hield tegen de ketterij van het arianisme dat heel de Kerk in zijn greep had. Vandaag is Mgr. Athanasius Schneider de enige bisschop die openlijk durft ingaan tegen de Verklaring van Abu Dhabi en die in een onlangs gepubliceerde tekst moedig het ware katholieke geloof verdedigt.

« Al-Azhar en de katholieke Kerk vragen dat dit Document voorwerp van onderzoek en reflectie wordt op alle scholen, universiteiten en instituten voor onderwijs en vorming, om nieuwe generaties te helpen scheppen die goedheid en vrede brengen en overal het recht van de verdrukte en achteruitgestelde mens verdedigen. »

Zonder Christus? Zeker, vermits deze « uitnodi-

ging tot verzoening en broederlijkheid » zich richt tot « alle gelovigen »... en tot « alle niet-gelovigen »! Het gaat om « een oproep tot wie houden van de waarden van verdraagzaamheid en broederlijkheid, gepromoveerd en aangemoedigd door de godsdiensten », zonder onderscheid en zonder onderling verschil, « als getuigenis van de grootheid van het geloof in God die verdeelde harten verenigt en de menselijke geest verheft ».

« Het geloof in God » van de ongelovigen? Ja! « Dat is wat wij hopen en proberen te realiseren, met het doel universele vrede te bekomen waarvan alle mensen kunnen genieten in dit leven. »

En in het andere leven? Tussen paus Franciscus en imam el-Tayeb is geen sprake geweest van het leven na de dood. Tenzij om een waarschuwing te geven: « Er is geen alternatief: ofwel bouwen wij gezamenlijk aan de toekomst, ofwel is er geen toekomst meer »... hier op aarde.

EEN NIEUWE ATHANASIUS

Athanasius Schneider is een Rooms-katholieke aartsbisschop van Kazachstan en lid van de reguliere kanunniken van het H. Kruis van Coimbra, een in 1131 gestichte orde van kruisheren die deel uitmaakt van het Oostenrijkse *Opus Sanctorum Angelorum*.

Hij werd geboren als Anton Schneider in Tokmok (Kirgizië) op 7 april 1961. Zijn ouders waren Wolga-Duitsers, het gedoemde volk dat door Stalin na de Tweede Wereldoorlog gedeporteerd werd naar de Oeral. Daarna moest de familie verplicht uitwijken naar Kirgizië, waar hun zoon Anton het levenslicht zag. Als kind woonde hij met zijn ouders en zijn drie broers en zussen in het geheim de mis bij. In 1973, kort na zijn eerste communie die ook in de clandestiniteit moest gebeuren, kreeg het gezin Schneider de toelating om de USSR te verlaten en

De kathedraal van Onze-Lieve-Vrouw van Fatima in Karaganda, het centrum van hetatholicisme in Kazachstan, werd gebouwd in 2004-2012. Het is de grootste Rooms-katholieke kathedraal van Centraal-Azië, opgericht op de plek waar zich een beruchte *goelag* bevond waarin veel Duitse, Oostenrijkse en Poolse krijgsgevangenen van ontbering stierven.

« HET GESCHENK VAN DE ADOPTIE ALS KIND VAN GOD »

De waarheid van de kinderlijke adoptie in Jezus Christus, een intrinsiek bovennatuurlijke waarheid, vormt de synthese van heel de goddelijke Openbaring. Door God als een zoon geadopteerd worden, is altijd een gratis geschenk van de genade en de meest sublieme gave van God aan de mensheid. Die adoptie wordt echter alleen verkregen door persoonlijk geloof in Jezus Christus en het ontvangen van het doopsel, zoals de Heer zelf heeft onderwezen: « **Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: geen mens kan het koninkrijk van God binnengaan tenzij hij herboren wordt uit het water en de H. Geest. Wat uit het vlees geboren is, is vlees en wat uit de geest geboren is, is geest. Wees niet verbaasd over wat Ik u zei: gij moet wederom geboren worden** » (Jo 3, 5-7).

In de afgelopen decennia hebben we vaak – ook uit de mond van een aantal vertegenwoordigers van de kerkelijke hiërarchie – verklaringen gehoord met betrekking tot de theorie van de « anonieme christenen ». Deze theorie [van Karl Rahner] beweert dat de zending van de Kerk in de wereld er in bestaat om bij *alle* mensen het besef te doen groeien dat zij gered zijn in Jezus Christus en bijgevolg in Hem geadopteerd als zijn kinderen. Want volgens diezelfde theorie bevat elk menselijk wezen al de goddelijke verwantschap in de diepte van zijn persoonlijkheid.

Een dergelijke theorie is echter rechtstreeks in tegenspraak met de goddelijke Openbaring, zoals Christus ze heeft geleerd en zoals zijn apostelen en de Kerk ze altijd hebben doorgegeven, zonder wijziging en zonder de schaduw van een twijfel.

In zijn essay « *Het mysterie van de Joden en de heidenen in de Kerk* » (Die Kirche aus Juden und Heiden, 1933) heeft Erik Peterson, een bekende bekeerling en exegeet, al lang geleden gewaarschuwd voor het gevaar van een dergelijke theorie: hij onderstreepte dat men het feit van christen te zijn (*Christsein*) niet kan herleiden tot de natuurlijke orde, alsof de vruchten van de Verlossing verworven door Jezus Christus *elke* mens zouden ten deel vallen als een soort van erfenis, gewoon maar omdat alle stervelingen de menselijke natuur delen met het geïncarneerde Woord. Kinderlijke adoptie in Jezus Christus is echter geen automatisch resultaat dat zou worden gegarandeerd door tot het menselijk ras te behoren.

De H. Athanasius (zie *Oratio contra Arianos* II, 59) heeft ons een eenvoudige en afdoende uitleg gegeven over het verschil tussen enerzijds de natuurlijke staat van de mens als schepsel van God en anderzijds de glorie van iemand die de zoon van God is in Jezus Christus. Athanasius haalt zijn verklaring uit de woorden van het Evangelie volgens Johannes: « *Maar aan allen die Hem ontvingen, gaf Hij de macht om kinderen van God te worden; aan hen die in zijn Naam geloven, die niet uit bloed zijn geboren, noch uit de wil van het vlees, noch uit de wil van een man, maar uit God.* » Johannes gebruikt de uitdrukking « *zij zijn geboren* » om te zeggen dat de mensen zonen van God worden niet door de natuur, maar door adoptie. Dat toont de liefde van God, het feit dat Hij die hun schepper is dan ook door de genade hun Vader wordt. Dit gebeurt wanneer, zoals de Apostel zegt, de mensen in hun hart de geest ontvangen van de vleesgeworden Zoon, die in hen roept: « *Abba, Vader!* »

Sint-Athanasius vervolgt zijn verklaring door te zeggen dat de mensen, als geschapen wezens, alleen door het geloof en het doopsel zonen van God kunnen worden, wanneer ze de Geest van de ware Zoon van God ontvangen. Het is precies om deze reden dat het Woord vlees is geworden, om de mensen in staat te stellen tot adoptie als zonen van God en deelname aan de goddelijke natuur. Daarom is God van nature niet de Vader van alle menselijke wezens. Alleen als iemand bewust Christus aanvaardt en wordt gedoopt, kan hij in waarheid roepen: « *Abba, Vader!* » (Rm 8, 15; Ga 4, 6).

Dit standpunt bestaat sinds de aanvang van de Kerk, zoals Tertullianus getuigde: « *Men komt niet als christen op de wereld: men wordt het* » (*Apologeticum* 18, 5). En de H. Cyprianus van Carthago formuleerde deze waarheid treffend toen hij zei: « *Alleen hij kan God als Vader hebben die de Kerk [Maria] als moeder heeft* » (*De unitate* 6).

HET CHRISTELIJK GELOOF, DE ENIGE DOOR GOD GEWILDE GODSDIENST

De meest dringende taak van de Kerk in onze tijd is zich bezorgd te tonen over de *geestelijke* klimaatverandering en de *geestelijke* migratie, opdat het klimaat van ongeloof in Jezus Christus, het klimaat van afwijzing van het koningschap van Christus kan worden veranderd in een klimaat van expliciet geloof in Jezus Christus en aanvaarding van zijn koningschap. De Kerk moet arbeiden opdat de mensen zouden kunnen migreren van de ellende van het ongeloof, die een geestelijke slavernij vormt, naar het geluk van zoon van God te zijn; van een leven van zonde naar de staat van heiligmakende genade. Dat zijn de migranten voor wie we dringend moeten zorgen.

Het christendom is de enige religie die door God is gewild. Het christendom kan dus nooit naast andere religies worden geplaatst alsof het daaraan complementair is. Die andere godsdiensten zouden de waarheid van de goddelijke Openbaring schenden, zoals die ondubbelzinnig bevestigd wordt in het Eerste Gebod van de Decaloog, alsof de diversiteit van religies door God zou gewild zijn.

Volgens de wil van Christus moet het geloof in Hem en in zijn goddelijke lering de andere religies vervangen, weliswaar niet met geweld, maar door liefhebbende overtuigingskracht, zoals uitgedrukt in de hymne van de lauden voor het feest van Christus Koning: « *Hij onderwerpt de volkeren niet door het zwaard, noch door geweld, noch door angst, maar op het Kruis verheven trekt Hij alles liefdevol tot zich.* »

Er is maar één weg naar God en dat is Jezus Christus, want Hijzelf heeft gezegd: « *Ik ben de weg* » (Jo 14, 6). Er is maar één waarheid en dat is Jezus Christus, want Hijzelf heeft gezegd: « *Ik ben de waarheid* » (Jo 14, 6). Er is maar één echt bovennatuurlijk leven van de ziel en dat is Jezus Christus, want Hijzelf heeft gezegd: « *Ik ben het leven* » (Jo 14, 6).

De mensgeworden Zoon van God heeft geleerd dat er buiten het geloof in Hem geen ware en God welgevallige religie kan zijn: « *Ik ben de deur. Als iemand door Mij binnenkomt, zal hij gered worden* » (Jo 10, 9). God heeft alle mensen, zonder uitzondering, geboden om naar zijn Zoon te luisteren: « *Dit is mijn geliefde Zoon: luistert naar Hem!* » (Mc, 9, 7). God zei niet: « *Julie*

kunnen naar mijn Zoon luisteren of naar andere grondleggers van een godsdienst, want het is mijn wil dat er verschillende religies zijn. » God heeft ons verboden de wettigheid van de religies van andere goden te erkennen : « *Gij zult geen andere goden naast Mij hebben* » (Ex 20, 3) en « *Draag niet hetzelfde juk met de ongelovigen. Want welke eenheid is er tussen gerechtigheid en ongerechtigheid, wat heeft het licht met de duisternis te maken ? Welke overeenkomst is er tussen Christus en Belial ? Wat heeft de gelovige met de ongelovige gemeen ? En wat heeft een tempel Gods met afgoden uit te staan ?* » (2 Co 6, 14-16).

Als andere religies op dezelfde manier zouden overeenstemmen met de wil van God, zou er nooit een goddelijke veroordeling zijn geweest van de religie van het gouden kalf in de tijd van Mozes (zie Ex 32, 4-20). De hedendaagse christenen zouden dan straffeloos de godsdienst van een nieuw gouden kalf kunnen beoefenen, omdat alle religies, volgens deze theorie, wegen zijn die God ook behagen. God heeft evenwel aan de apostelen, en door hen aan de Kerk, voor alle tijden de plechtige opdracht gegeven om alle naties en de gelovigen van alle religies in het éne ware Geloof te onderrichten, door hen te leren al zijn geboden te onderhouden en door hen te dopen. Sinds de prediking van de apostelen en de eerste paus, de apostel Petrus, heeft de Kerk altijd verkondigd dat er geen zaligheid is in een andere naam, dat wil zeggen in een ander geloof onder de hemel waardoor mensen gered moeten worden, dan in de Naam en in het Geloof in Jezus Christus (Hd 4, 12).

« IK BEN DE WEG, DE WAARHEID EN HET LEVEN »

Met de woorden van Sint-Augustinus heeft de Kerk vanouds geleerd : « *Dit is de godsdienst die ons het universele pad opent van de verlossing van de ziel, de enige weg, de echt koninklijke weg langs waar we aankomen in een koninkrijk dat niet wankel is als de rijken van deze wereld, maar gebaseerd is op de onwrikbare basis van de eeuwigheid* » (De Stad Gods 10, 32, 1).

De grote paus Leo XIII van zijn kant zei : « *Alle religies op voet van gelijkheid plaatsen is op zichzelf al een principe dat volstaat om alle godsdiensten te vernietigen en in het bijzonder de katholieke godsdienst, omdat zij de enige ware is en niet kan verdragen dat andere religies aan haar gelijkgesteld worden* » (encycliek *Humanum genus* nr. 16).

In een recentere periode heeft het leergezag in essentie hetzelfde onveranderlijk onderricht voorgesteld in het document *Dominus Iesus* (6 augustus 2000), waaruit we de sleutelpassages citeren :

« *Dit onderscheid is niet altijd aanwezig in het huidige denken, wat vaak leidt tot een gelijkschakeling tussen de theologale deugd van het Geloof – dat is het aannemen van de waarheid geopenbaard door de Drie-ene God – en het geloof in de andere godsdiensten, wat een religieuze ervaring is die nog steeds op zoek is naar de absolute waarheid. Dit is een van de motieven waardoor men geneigd is om de verschillen tussen het christendom en andere godsdiensten te verminderen of zelfs op te heffen* » (nr. 7). « *De oplossingen die een heilzame actie van God voorzien buiten het unieke middelaarschap van Christus zouden in tegenspraak zijn met het christelijke en katholieke geloof* » (nr. 14). « *Het zou duidelijk in*

strijd zijn met het katholiek geloof om de Kerk als een pad van redding naast vele andere te beschouwen. De andere godsdiensten zouden dan de Kerk aanvullen, zouden er zelfs in wezen gelijkwaardig aan zijn... » (nr. 21).

Het zou de apostelen en de ontelbare christelijke martelaren van alle tijden, en vooral die van de eerste drie eeuwen, het martelaarschap hebben bespaard indien zij hadden gezegd : « *De heidense religie en haar eredienst is evengoed een pad dat overeenstemt met de wil van God.* » Er zou bv. geen christelijk Frankrijk zijn geweest, geen “oudste dochter van de Kerk”, als de H. Remigius tot Clovis, de koning van de Franken, had gezegd : « *Je moet de heidense godsdienst die je tot nu toe hebt aanbeden helemaal niet verachten.* » De heilige bisschop sprak in werkelijkheid heel andere taal : « *Aanbid wat je hebt verbrand en verbrand wat je aanbad.* »

Ware universele broederschap kan alleen in Jezus Christus worden gerealiseerd en meer bepaald tussen gedoopte personen. De volle glorie van zoon van God zal pas worden bereikt in de aanbidding van God in de hemel, zoals de H. Schrift leert : « *Ziet hoe grote liefde de Vader ons heeft betoond, dat we kinderen van God mogen worden genoemd en dat we het ook zijn. Daarom juist kent de wereld ons niet, omdat ze Hem niet kent. Geliefden, nu reeds zijn wij kinderen van God ; en wat we zullen zijn, is nog niet openbaar geworden. Toch weten we dat, wanneer de openbaring gekomen is, wij aan Hem gelijk zullen zijn. Want wij zullen Hem zien zoals Hij is* » (1 Jo 3, 1-2).

Geen enkele autoriteit op aarde – zelfs niet de hoogste autoriteit in de Kerk – heeft het recht mensen van andere godsdiensten vrij te stellen van het uitdrukkelijk geloof in Jezus Christus als de vleesgeworden Zoon van God en de enige redder van de mensheid, waarbij men dan nog de verzekering geeft dat de verschillende religies als zodanig door God zelf zijn gewild. De woorden van Gods Zoon zijn onuitwisbaar, want ze zijn kristalhelder en geschreven met de vinger van God : « *Wie in Hem gelooft, wordt niet geoordeeld ; maar wie niet gelooft, is reeds geoordeeld, omdat hij niet heeft geloofd in de Naam van Gods eniggeboren Zoon* » (Jo 3, 18).

Deze waarheid heeft tot op vandaag gegolden voor alle christelijke generaties. Ze zal geldig blijven tot het einde van de tijden, ongeacht het feit dat sommige personen in de hedendaagse Kerk zo wispelturig, laf, sensatiebelust en conformistisch zijn dat zij deze waarheid herinterpreteren op een manier die in tegenspraak is met de nochtans heldere formulering ervan : ze doen alsof het gaat om een continuïteit in de ontwikkeling van de leer.

Afgezien van het christelijk geloof kan geen enkele andere religie een ware weg zijn door God gewild, want **het is de expliciete wil van God dat allen in zijn Zoon geloven** : « *De wil van mijn Vader die Mij heeft gezonden, is dat wie de Zoon ziet en in Hem gelooft eeuwig leven heeft* » (Jo 6, 40). Afgezien van het christelijk geloof is geen enkele andere godsdienst in staat om het ware bovennatuurlijke leven over te brengen : « *Dit nu is het eeuwige leven : dat zij U kennen, de enige en waarachtige God, en Hem die Gij gezonden hebt, Jezus Christus* » (Jo 17, 3).

8 februari 2019

+ Athanasius Schneider,

hulpbisschop van het aartsbisdom van de H. Maria in Astana

zich in Rottweil (West-Duitsland) te vestigen, waar hun Duitse nationaliteit erkend werd.

De intrede van Anton in de orde van de kanuniken van het H. Kruis vond plaats in 1982. Bij die gelegenheid nam hij de naam *Athanasius* aan, als eerbetoon aan de heilige kerkvader. Zijn priesterwijding volgde in 1990. Na een verblijf in Rome (1993-2001), waar hij doctorerde en deel uitmaakte van de algemene raad van zijn orde, werd hij uitgenodigd om theologische uiteenzettingen te geven aan het bisschoppelijk seminarie van Karaganda in Kazachstan. Hij vestigde zich daar en werd in 2006 door Benedictus XVI aangesteld tot hulpbisschop van Karaganda. Vijf jaar later volgde zijn aanstelling als hulpbisschop van het aartsbisdom Astana en secretaris-generaal van de bisschopsconferentie van Kazachstan.

Naast Duits en Russisch spreekt Mgr. Schneider Italiaans, Portugees, Engels en Frans en kent hij Oud-Grieks en Latijn. Tijdens een theologische conferentie in Rome in december 2010 stelde hij voor om « *een nieuwe Syllabus* » op te stellen waarin de paus de verkeerde interpretaties van de teksten van Vaticanum II zou corrigeren. Zijn voorstel werd echter “geklasseerd”.

Vandaag publiceert hij een verklaring, *HET GESCHENK VAN DE ADOPTIE ALS KIND VAN GOD*, waarin hij **als enige bisschop** regel na regel het Document van Abu Dhabi veroordeelt in naam van het katholiek geloof. Zijn tekst [*zie het kader op pp. 8-9*] verscheen op 9 februari, vijf dagen nadat paus Franciscus dat Document had ondertekend.

COMMENTAAR

Alleen al door de titel spreekt de Verklaring van Mgr. Schneider het Document van paus Franciscus fundamenteel tegen: door de « *adoptie als kind in Jezus Christus* » aan te kondigen als een genadevol geschenk van God, Vader van Onze Heer Jezus Christus, zet hij zich af tegen het concept van een « menselijke broederschap » voortvloeiend uit de Schepping van « alle menselijke wezens gelijk in rechten, plichten en waardigheid »... die daardoor « geroepen zijn om als broeders met elkaar samen te leven ». Waar is de zondeval? Waar is de Verlossing? Wat met het doopsel?

Volgens het katholiek geloof evenwel, glashelder geformuleerd door onze nieuwe Athanasius, « *is de kinderlijke adoptie in Jezus Christus geen automatisch resultaat dat zou worden gegarandeerd door tot het menselijk ras te behoren* ». Anders gezegd: niet elke mens is “zomaar” kind van God. De hulpbisschop heeft gelijk en vat in de aangehaalde zin het dogma van ons geloof samen: het is de synthese van heel de goddelijke Openbaring. Daarom precies moet de Kerk uitgaan tot aan het uiteinde van de aarde om het Evangelie te verkondigen, de ongelovigen te bekeren en hen te dopen.

Paus Franciscus van zijn kant beweert op te treden « *in naam van de menselijke broederlijkheid die alle mensen omvat, verenigt en aan elkaar gelijk maakt* ». Neen! Hij zou moeten spreken in de Naam

van de Vader, de Zoon en de H. Geest! Hij verloochent met zijn “broederlijkheid” de « *oudste Zoon* », Jezus Christus, van wie hij de Naam uitgomt: « *Ik ken die man niet* » (Mc 14, 71).

Hoe hol klinken de woorden van de paus wanneer hij, zonder enige verwijzing naar Christus, zegt te spreken « *in naam van een broederlijkheid die uiteengereten wordt door een politiek van integritisme [?] en verdeeldheid, door systemen van losgeslagen profijt en door hatelijke ideologische tendensen die de handelingen en de lotsbestemmingen van de mensen manipuleren* ». Of als hij spreekt over « *de vrijheid, die God aan alle menselijke wezens geschonken heeft door hen als vrij te scheppen en hen daardoor van al het andere te onderscheiden* ». Volgens de paus is « *het ogenblik aangebroken waarop de godsdiensten zich actiever moeten inzetten, met moed en durf, om de mensenfamilie te helpen haar capaciteit tot verzoening te doen rijpen...* » Wat een hersenschim!

Heel anders spreekt ons katholiek geloof van altijd: **alleen Jezus is het verleden, het heden en de toekomst, in deze wereld en in het hiernamaals, van de mensheid**. Die mensheid is in voortdurende oorlog door toedoen van de zonde, die een opstand tegen God is. Hij heeft echter zijn Zoon gezonden om haar vrij te kopen, om haar te verlossen van die slavernij en van haar de « familie » te maken van de kinderen van God en van Maria, de Moeder Gods.

Voor wie er nog zou aan twifelen dat Mgr. Athanasius zich wel degelijk richt tot paus Franciscus, kampioen van de strijd tegen de klimaatverandering en van de hartelijke verwelcoming van alle migranten zonder onderscheid, spreekt volgende passage boekdelen:

« *De meest dringende taak van de Kerk in onze tijd is zich bezorgd te tonen over de **geestelijke** klimaatverandering en de **geestelijke** migratie, opdat het klimaat van ongeloof in Jezus Christus, het klimaat van afwijzing van het koningschap van Christus kan worden veranderd in een klimaat van expliciet geloof in Jezus Christus en aanvaarding van zijn koningschap.* »

De hulpbisschop van Astana heeft een prachtige tekst geschreven. Doorheen die tekst klaagt onze Moeder de H. Kerk, de katholieke, apostolische en Roomse Kerk van altijd, de nieuwlichterij van paus Franciscus aan en de corrumperende invloed ervan op het geloof, de moraal en de orde in de wereld.

En toch hapert er iets... Mgr. Schneider laat spijtig genoeg na **uitdrukkelijk te zeggen dat paus Franciscus niet meer het ware katholiek geloof verkondigt**. En dat maakt dat de Verklaring van onze nieuwe Athanasius niet leidt tot een werkzaam resultaat.

Abbé de Nantes heeft, lang vóór de hulpbisschop van Astana, niet enkel paus Paulus VI, paus Joannes-Paulus II en de auteur van de *Catechismus van de katholieke Kerk* aangeklaagd: hij heeft hen ook voor het kerkelijk tribunaal geroepen om rekenschap af te leggen, zodat het duidelijk zou worden wáár de Waarheid is en wáár de leugen. Want zonder die duidelijkheid sterft de Kerk elke dag een beetje meer...

broeder Bruno van Jezus-Maria

BELGIË EN ZIJN KOLONIE

EEN JONGE KOLONIE

LANGS ALLE KANTEN BELAAGD

Op 18 oktober 1908 wordt in Boma de vlag van de Onafhankelijke Congostaat definitief gestreken en de Belgische driekleur gehesen. Gedurende een halve eeuw zal ons land de ontwikkeling van zijn Afrikaanse kolonie ter harte nemen en van Belgisch-Congo « *de modernste en best bestuurde staat van zwart Afrika* » maken (Vita Foutry en Jan Neckers, *Als een wereld zo groot waar uw vlag staat geplant. Kongo 1885-1960*, BRT Instructieve Omroep, 1985, p. 27).

EEN AANGEPASTE ORGANISATIE

De kolonie wordt bestuurd op basis van het zgn. *koloniaal charter*, opgesteld door de regering-Schollaert in 1908.

De hoogste uitvoerende macht komt in handen van de minister van Koloniën, een functie die de katholieke politicus Jules Renkin als eerste zal uitoefenen gedurende tien jaar, overigens met veel toewijding; hij wordt bijgestaan door een Koloniale raad. De wetgevende macht berust bij het Belgisch parlement, maar in de praktijk laat dit deze taak over aan de ambtenaren van het ministerie van Koloniën; zij stellen een ontwerp van decreet op dat wordt ondertekend door de koning en minister Renkin, die de politieke verantwoordelijkheid draagt.

In Belgisch-Congo zelf is de hoogste vertegenwoordiger de gouverneur-generaal, die zetelt in Boma (vanaf 1926 in de nieuwe hoofdplaats Leopoldstad). Omwille van de continuïteit blijft Théophile Wahis, die de functie bekleedde tijdens de laatste jaren van de Vrijstaat, nog een tijd aan het roer. De kolonie wordt opgedeeld in twaalf districten. Verdere onderverdelingen zijn de gewesten, in handen van gewestbestuurders, en de hoofdiën (*chefferies*), waarover traditionele stamhoofden worden aangesteld. De provincies dateren pas van 1914. Er zijn er oorspronkelijk vier, later zes: Leopoldstad, Kasai, Katanga, Kivu, de Evenaarsprovincie en de Oostprovincie. De gewestbestuurders, die de spil van de administratie vormen, worden geacht regelmatig hun grondgebied te inspecteren en daarover aan Boma te rapporteren.

Zoals met de Vrijstaat het geval was, blijft de kolonie op financieel vlak volledig gescheiden van het moederland. Congo heft eigen belastingen op import en export, een personenbelasting op elke volwassen mannelijke autochtoon en taksen op de inkomsten van de blanke koloniale en de bedrij-

Bronzen herdenkingsplaquette voor generaal Charles Tombeur, die de succesvolle veldtocht van Tabora tegen het Duitse koloniale leger (1916) op zijn palmares mocht schrijven.

ven. « *De kolonie heeft ook inkomsten uit haar effectenportefeuille. In ruil voor grond-, bodem- en handelsconcessies aan vennootschappen heeft de staat immers kapitaals- of winstaandelen verworven in de koloniale bedrijven. De inkomsten uit deze bron variëren naargelang van de economische conjunctuur* » (Foutry en Neckers, *op. cit.*, p. 29).

De orde in de kolonie werd gehandhaafd door de Weermacht of *Force publique*. Ze was in het leven geroepen door Leopold II en bestond oorspronkelijk enkel uit niet-Congolese zwarten, om loyaliteit aan de staat te waarborgen. Rond de eeuwwisseling kwam daar verandering in en werden meer en meer Congolezen gerekruteerd, maar men waakte er over dat elk regiment hoogstens 20 % manschappen van dezelfde etnische afkomst telde zodat het overal inzetbaar was. Het officierenkorps was exclusief blank. De eenheidstaal van de Weermacht was het Lingala, dat op die manier verspreid geraakte over het hele Congolese grondgebied en er de *lingua franca* (standaardtaal) van werd.

MET EEN PROPERE LEI

Men staat ervan versteld hoe klein het aantal landgenoten was dat in de loop van de jaren naar de kolonie trok om er te gaan leven en werken. Guy Vanthemsche geeft volgende aantallen: 1928 Belgen in 1910; 3615 in 1920; en 17.676 in 1930 (*La Belgique et le Congo*, Brussel, 2007). Aan de vooravond van de onafhankelijkheid, in 1959, zullen het er net geen 90.000 zijn – dat betekent amper 1 Belg per 25 km²! Dat handvol koloniale slaagde erin om de inheemse bevolking op drie generaties tijd (de periode van Congo-Vrijstaat meegerekend)

te doen overgaan van het ijzertijdperk naar het atoomtijdperk. In Europa hadden we daar 250 generaties voor nodig.

De reden voor die ongelooflijke prestatie ligt in de kwaliteit van de kolonialen: het gaat om een elite. De tijd dat vooral avonturiers naar Congo trokken, is vanaf 1908 voorgoed voorbij. De overheid mikt op personen die de kolonie iets te bieden hebben, die er naartoe gaan om te werken en die bij de zwarten ontzag afdwingen door hun superioriteit. « *De blanke in Kongo moet meer kennen en meer kunnen dan de zwarte en zijn verschijning en optreden moeten daar voortdurend van getuigen. [...] Arme blanken worden geweerd en er wordt voor gezorgd dat ook ter plaatse geen klasse van arme blanken kan ontstaan. Die bezorgdheid slaat op de sociale eisen die zo'n klasse op langere termijn kan gaan stellen en op mogelijke interrassiale conflicten* » (Foutry en Neckers p. 31).

De kolonialen zijn zich terdege bewust van hun opdracht. « *Laat ons nooit vergeten* », aldus ingenieur Jean Jadot (1862-1932), « *dat de enige rechtvaardiging voor onze koloniale actie het goed is dat wij aan de inlandse bevolking doen.* » Gouverneur-generaal Pierre Ryckmans (1891-1959) formuleert het als volgt: « *Overheersen om te dienen.* » "Paternalisme" noemt men dat vandaag de dag: een scheldwoord dat België echter als een eretitel mag dragen, want het heeft als een vader gezorgd voor de zwarten in Congo. Vriend en vijand zijn het erover eens dat geen enkele kolonie in zwart Afrika een hoger beschavingspeil bereikte.

Werden er fouten gemaakt? Natuurlijk, want geen enkele menselijke onderneming is onberispelijk. Maar het volstaat de vergelijking te maken tussen het koloniaal bewind vóór 1960 en de hel van de onafhankelijkheid nadien, tot op vandaag, om te weten wanneer de Congolezen het écht goed hadden.

Het voornaamste streven van België met betrekking tot zijn kolonie was om afstand te nemen van de politiek van Leopold II die in het buitenland zoveel weerstand opgeroepen had. De ongebreidelde en vaak gewelddadige economische exploitatie door de private concessiemaatschappijen werd ingetoomd; zo verbood het koloniaal charter uitdrukkelijk elke vorm van dwangarbeid. Alles in Congo moest *humaner, moderner* worden. Op die manier hoopte ons land in peis en vree zijn beschavingswerk te kunnen realiseren.

Dat was echter een grote illusie. De feiten bewezen al vlug dat het de grote mogendheden, Groot-Brittannië op kop, altijd al te doen was geweest om de rijkdommen van Congo en dat het misbaar over het « rood rubber » en de « genocide » niet meer dan een rookgordijn was geweest.

INHALIGE MANOEUVRES

« *Men zou geneigd kunnen zijn te geloven dat er met de overname van de Onafhankelijke*

Congostaat van Leopold II door België een einde kwam aan de inheligheid en de manoeuvres van de grootmachten. Dat zou echter een zware misvatting zijn... » (André-Bernard Ergo, *Congo belge. La colonie assassinée*, Parijs, L'Harmattan, 2008, p. 11). Ergo, een ingenieur die acht jaar in zwart Afrika (eerst Congo, dan Kameroen) gewerkt heeft, weet waarover hij spreekt en heeft verschillende boeken over de kolonie geschreven; we zullen hem nog regelmatig citeren.

Groot-Brittannië om te beginnen maakte geen aanstalten om de nieuwe kolonie te erkennen (dat zou pas gebeuren in 1913). Edmund Morel, de drijvende kracht achter de *Congo Reform Association*, doorkruiste in 1909 Frankrijk en Zwitserland om er, allemaal met de financiële steun van Engelse "filantropen" (onder meer Conan Doyle, de geestelijke vader van Sherlock Holmes), de publieke opinie op te zetten tegen het koloniaal werk van de Belgen. Leopold II was uitgeschakeld, nu moest België nog oprassen.

Duitsland, dat zich stevig had ingeplant ten oosten van het Tanganyikameer (Duits-Oost-Afrika, het huidige Tanzania), loerde naar uitbreiding in westelijke richting. Al in 1894 hadden Duitsers en Britten een akkoord gesloten om België te dwingen tot een territoriale "correctie" ter hoogte van het Kivumeer, waaruit Berlijn later voordeel hoopte te halen. In uitvoering van het akkoord rukten Britse troepen in 1909 op naar de streek Ufumbiro, Belgisch bezit, om het gebied in te palmen. De

De katholieke politicus Jules Renkin, minister van Koloniën van 1908 tot 1918.

Afrika na het verdrag van Berlijn. In het noorden van Duits-Oost-Afrika zijn de latere mandaatgebieden Ruanda en Urundi aangegeven. Kameroen, ook een Duitse kolonie, had aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog Frans grondgebied ingepalmd en reikte met een "eendenbek" tot aan de grens met Belgisch-Congo.

plaatselijke commandant van de Weermacht kon de opmars stoppen door, op initiatief van minister Renkin, een indrukwekkende strijdmacht samen te trekken aan de oostgrens en de Engelsen te laten weten dat ze « *alleen over zijn lijk Congo zouden kunnen betreden* ». Die vastberadenheid had het beoogde ontradend effect en de Britse troepenmacht trok zich terug.

We herinneren ons nog dat **Frankrijk** door Leopold II in 1883 gelijmd was met de belofte van een "voorkeursrecht" aangaande Congo. In 1911 was Parijs bereid dat voorkeursrecht – dat kunstmatig in stand gehouden werd door de Fransen – aan Berlijn af te staan, om het Frans protectoraat over Marokko te vrijwaren van Duitse opdringerigheid. Londen had zijn zegen gegeven aan die koehandel, op voorwaarde dat het de vrije hand kreeg om het rijke Katanga met zijn koper-, kobalt- en diamantmijnen van de Belgen af te snoepen...

Het plan kwam in feite neer op een verdeling van Congo: de gebieden ten noorden van de Congostroom voor de Fransen, het oosten voor de Duitsers, de

rest – met Katanga als kers op de taart – voor de Britten. Het scenario ging uiteindelijk niet door omdat de grootmachten elkaar te zeer wantrouwden. Maar de regering in Boma liet in allerijl extra troepen met kanonnen en mitrailleurs overbrengen naar het pal aan de grens met Noord-Rhodesië gelegen Elisabethstad, dat werd uitgekozen als hoofdstad van de koperprovincie en in een recordtempo werd uitgebouwd.

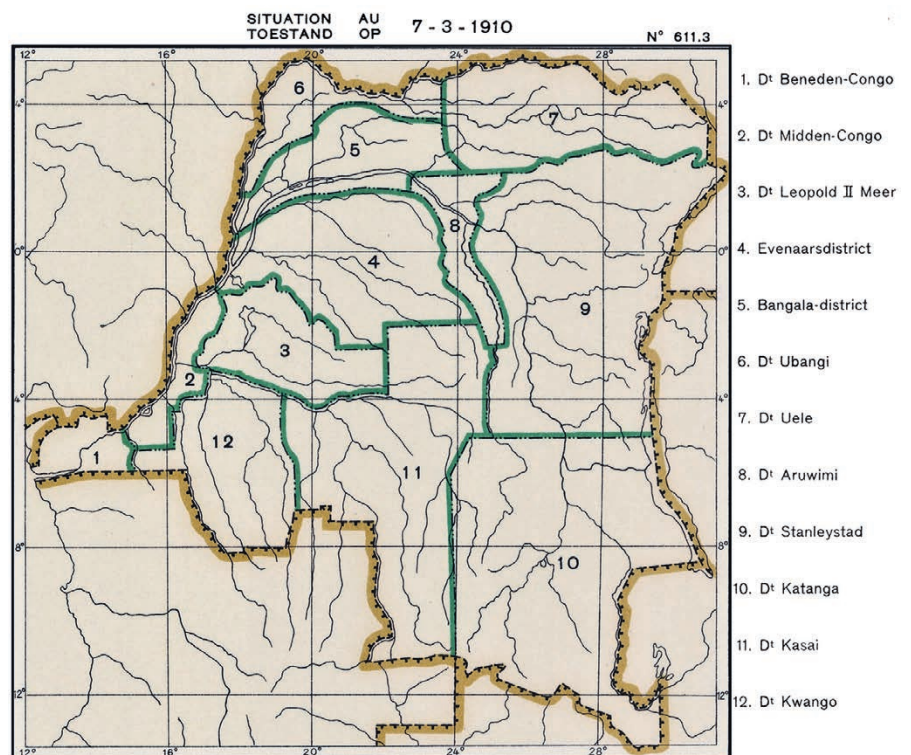
Het was voor de kleine koloniale mogendheid België vanaf het begin maar al te duidelijk dat om het blijvend bezit van Belgisch-Congo zou moeten gevochten worden en dat het geen enkele van zijn burens, die in Afrika overigens dezelfde waren als in Europa, kon vertrouwen.

GUERRILLA EN BLUFPOKER

Op het moment dat de Grote Oorlog losbreekt, telt de Congolese Weermacht 450 Europese officieren en onderofficieren en bijna 18.000 goed getrainde zwarte soldaten. « De Belgische regering is er bezorgd om het conflict niet naar Afrika over te brengen. Met respect voor de bepalingen van de akte van Berlijn raadt zij de koloniale gezagsdragers aan een hoofdzakelijk defensieve houding aan te nemen tegenover de Duitse

kolonies » die aan Congo grenzen, Kameroen – een gemeenschappelijke grens van enkele tientallen kilometers – en vooral Duits-Oost-Afrika, waarmee de grens 800 km lang is (Ergo, *op. cit.*, p. 60).

Maar de Duitsers hebben aanvalsplannen. Al op 15 augustus 1914 vernietigen hun koloniale troepen de telegraaflijn langs het Tanganyikameer en

De oudste administratieve indeling van Belgisch-Congo was die in 12 districten.

beschietsen de Congolese dorpen aan de westoever. Een week later opent een Duits schip het vuur op de haven van Lukuga (Albertstad) en keldert de vijand het enige Belgisch oorlogsschip op het meer.

Na overleg met koning Albert reageert minister Renkin met een telegram aan de Belgische gouverneur-generaal waarin hij het licht op groen zet voor « *militaire maatregelen om Belgisch grondgebied te verdedigen* » en om « *alleen of in samenwerking met geallieerde troepen* » alle vereiste offensieve acties te organiseren, « *zelfs op Duits grondgebied indien noodzakelijk* ».

Boma besluit om de oostelijke grenzen te versterken en vertrouwt die taak toe aan luitenant-kolonel Josué Henry de la Lindi. "Wie niet sterk is, moet slim zijn": Henry kiest voor een combinatie van guerrilla en blufpoker. Hij organiseert zeer beweeglijke eenheden die gespecialiseerd zijn in stoutmoedige acties en kleine schermutselingen. Een geplande grootscheepse aanval van de Duitsers bij de berg Lubafu, aan de noordelijke grens tussen Belgisch Congo en Duits-Oost-Afrika, kan hij verijdelen door zijn bescheiden troepenmacht te doen lijken op de voorhoede van een groot leger... dat niet bestaat!

In juni 1915 beslist Henry die strategische berg bij verrassing te bezetten en te versterken. Het is een meesterzet: wanneer zeshonderd Duitsers, gewapend met mitrailleurs en kanonnen, drie maanden later proberen de Lubafu te heroveren, wordt hun aanval met succes afgeslagen.

Het enige stukje van Belgisch-Congo dat de Duitsers in handen krijgen is het eiland Idjwi in het Kivumeer, omdat de zwarte bevolking er partij kiest voor de plaatselijke vertegenwoordiger van de *Kaiser*.

Het is duidelijk dat het de troepen van het Duitse rijk menens is in hun pogingen om Bel-

gisch-Congo binnen te vallen. Hoe strijdlustig de Congolese Weermacht ook is, iedereen weet dat zij in haar eentje vroeg of laat het onderspit zal moeten delven. Samenwerking met de Geallieerden is daarom aangewezen. Maar samenwerken is niet hetzelfde als zich volledig ondergeschikt maken aan Londen of Parijs: in Afrika zal men dezelfde omzichtigheid aan de dag leggen als die waarvan koning Albert op hetzelfde moment aan de IJzer blijk geeft.

DE VELDTOCHT VAN TABORA

Begin 1915 wordt het beginsel goedgekeurd van een offensieve actie tegen Duits-Oost-Afrika samen met de Britse koloniale troepen, vanuit de overtuiging dat de aanval de beste manier is om de grenzen te verdedigen.

Generaal Charles Tombeur stelt een volledig nieuw Congolees leger van 19.000 man samen, voorzien van modern materiaal zoals Mauser- en Grasgeweren en lichte kanonnen en aangevuld met 8000 dragers. Dat leger telt twee brigades, een "noordelijke" (opgesteld tussen het Edward- en het Kivumeer) en een "zuidelijke" (tussen het Kivu- en het Tanganyikameer).

De Britten hebben in Noord-Rhodesië een legermacht gereed onder leiding van de Zuid-Afrikaanse generaal Jan Smuts, die de leiding over de Belgisch-Britse operaties heeft. De Duitsers hebben zich, net als aan het Europese Westfront, stevig ingegraven: de hellingen van verschillende strategisch gelegen bergen zijn omgevormd tot artilleriebolwerken met mitrailleurs en kanonnen, op de communicatielijnen zijn talrijke depots voor munitie en levensmiddelen ingericht. Op het Tanganyikameer hebben zij een groot oorlogsschip te water gelaten, de *Graf von Götzen*, die hen de volledige controle over het meer garandeert.

De opdracht die de Weermacht toegewezen krijgt, is de verovering van heel het noordwesten van de Duitse kolonie tot aan het Victoriameer en het spoorwegknooppunt Tabora ten zuiden daarvan; daar zullen de Britten onder leiding van generaal Preston Crewe, oprukkend vanuit Brits Oost-Afrika, zich bij hen voegen.

De campagne, die van start gaat op 20 april 1916, verloopt bijzonder succesvol. Eerst en vooral wordt het eiland Idjwi op de Duitsers heroverd. De noordelijke brigade (kolonel Molitor) neemt Kigali in en verovert heel Ruanda; ze raakt tweemaal in een hevig gevecht met de Duitsers betrokken en behaalt beide keren de overwinning. De zuidelijke brigade (kolonel Olsen) palmt Urundi in en de spoorweg die van het Tanganyikameer naar Tabora loopt (de *Tanganyikabahn*, die de verbinding vormt met Dar-es-Salaam aan de oostkust); ook zij heeft af te rekenen met Duitse tegenaanvallen, die ze echter kan afslaan. In de nacht van 13 op 14 september maken

De Weermacht op campagne tijdens de Eerste Wereldoorlog.

beide brigades aansluiting bij Tabora, een belangrijke handelsstad van 40.000 inwoners, gelegen op 400 km ten oosten van het Tanganyikameer. Zes dagen lang duurt de strijd om de stad, maar uiteindelijk trekken de Duitse troepen zich terug.

De *Force publique* heeft een klinkende overwinning behaald. « *Op minder dan zes maanden hebben de soldaten van de Weermacht een gebied bevolkt door 4 miljoen inwoners en vijfmaal zo groot als België veroverd* » (Ergo p. 76).

De Britten van Crewe arriveren slechts op 19 september, wanneer Tabora al stevig in Belgisch-Congolese handen is. De Engelsman feliciteert Tombeur met zijn overwinning, maar kan maar moeilijk verkroppen dat de Belg hem voor geweest is. Ook Smuts zit verveeld met de zaak: stel dat België nu aanspraak zou gaan maken op het veroverde territorium?

Londen is niet zinnens ons land veel speelruimte te laten. In januari 1917 « *geven de Britten een verklaring uit waarin staat dat de medewerking van de Belgische koloniale troepen niet meer noodzakelijk is voor het verderzetten van de operaties in Duits-Oost-Afrika* ». Aan de Belgische regering « *wordt gevraagd om de administratie over het district Tabora in handen van de Engelsen te geven* » (Ergo p. 79).

DE CAMPAGNE VAN MAHENGÉ

Ondertussen schrijven Belgische piloten nog een ander exploit op hun naam. De onderdelen van vier watervliegtuigen van het type *Short 827* worden vanuit Europa overzee naar Matadi vervoerd. Vervolgens worden ze getransporteerd over een afstand van 2000 km, langs de spoorweg en over land, tot aan het Tanganyikameer, waar ze aankomen in mei 1916. Een maand later zien de Duitsers tot hun ontzetting vliegtuigen boven het meer, iets wat ze helemaal niet verwacht hadden in het hart van Afrika. De *Graf von Götzen*, waarvan de kanonnen door hun beperkte hoek niet naar overvliegende objecten kunnen schieten,

De veldtocht van Tabora, een groot militair succes voor het Belgisch-Congolese leger.

wordt definitief uitgeschakeld door een vultreffer: een bom afgeworpen door een vliegtuig bestuurd door luitenant Behaeghe en met luitenant Collignon als waarnemer. De boten van de Belgo-Congolezen – twee herstelde schepen met de namen *Le Vengeur* en *Fifi* en vanaf augustus de gloednieuwe stoomboot *Baron Dhanis* – zijn van dan af heer en meester op het meer.

Is Duitsland nu uitgeschakeld in Afrika? Londen juicht te vroeg, want in maart 1917 blijkt dat de Duitse koloniale troepen in het zuidoosten volledig gereorganiseerd zijn door de legendarische generaal Von Lettow-Vorbeck, de “Leeuw van Afrika”, die zich klaarmaakt om het verloren territorium te heroveren. De Britten zijn gedwongen om opnieuw de deelname van de Belgen te vragen...

De triomfantelijke intocht van de Weermacht in Tabora op 19 september 1916.

De nieuwe commandant van de Weermacht, luitenant-kolonel Armand Huyghé, laat zijn manschappen per spoor naar het zuidoosten transporteren. Op 14 augustus 1917 rukken beide brigades langs verschillende trajecten op naar Mahenge, waar Von Lettow-Vorbeck zijn hoofdkwartier heeft. De Duitsers passen de tactiek van de verschroeide aarde toe: nergens zijn nog levensmiddelen voorhanden. De Weermacht beseft dat ze snel moet zijn en verhoogt haar tempo. Twee weken

later vinden bij de rivier de Kilombero felle gevechten plaats tegen vier Duitse compagnieën die zich daar ingegraven hebben. De Belgo-Congolezen stoten door en verdrijven op 29 september de vooruitgeschoven verdediging van Mahenge. De eigenlijke strijd om de stad barst los op 5 oktober en duurt vier dagen. Op 8 oktober trekken de Duitsers zich volledig terug en marcheert de Weermacht Mahenge binnen.

De meeste Duitsers worden gevangen genomen door de Britten die opereren vanuit Noord-Rhodesië, maar de sluwe Von Lettow-Vorbeck kan ontsnappen naar Mozambique. Huyghé vraagt Londen toestemming om hem daar te achtervolgen, maar dat wordt geweigerd. De Duitse generaal slaagt er in om met amper tweeduizend manschappen voor de rest van de oorlog uit de handen van honderdduizend Britten te blijven, die koortsachtig naar hem op zoek zijn en die hij constant het leven zuur maakt met guerrilla-aanvallen.

De regeringen van de Geallieerden hebben alleen maar lof voor de wapenfeiten van de *Force publique*... en gaan dan over tot de orde van de dag. Opnieuw worden onze militairen bedankt voor bewezen diensten en vraagt men hen om zich terug te trekken uit het zuidoosten van de Duitse kolonie.

« *Deze tweede campagne had niet de weerklink van die van Tabora en de overwinnaars van Mahenge werden lange tijd op onrechtvaardige en onvergeeflijke wijze vergeten en veronachtzaamd door het gezag. Maar de Duitsers herinnerden het zich maar al te goed: tijdens de Tweede Wereldoorlog arresteerden zij in Frankrijk de gepensioneerde generaal Huyghé en sloten hem op [...] in een concentratiekamp in Duitsland, waar hij stierf aan een longontsteking* » (Ergo p. 84).

HET BELGISCH MANDAATGEBIED RUANDA-URUNDI

Na de oorlog stelde zich de vraag wat er met de kolonies van het verslagen Duitsland moest gebeuren. De Europese Geallieerden, Groot-Brittannië en Frankrijk, vonden het vanzelfsprekend dat zij daar als overwinnaars aanspraak mochten op maken. Maar dat was buiten de waard gerekend, in dit geval de Amerikaanse president Woodrow Wilson :

« *De president van de Verenigde Staten, Wilson, die zich liet leiden door een simplistische ideologie, wou het "imperialisme" uitroeien. Hij schreef een reglement in veertien punten uit waarin hij preciseerde dat de Geallieerden geen enkel gebied mochten behouden dat zij met de wapens op de Duitsers veroverd hadden, niet in Europa en niet in Afrika.* » (Ergo p. 85)

Dat viel uiteraard in Londen en Parijs niet in goede aarde. Er waren enorme militaire inspanningen geleverd en er waren ook in Afrika soldaten gesneuveld in de strijd tegen de Duitse agressor. Bovendien was men – terecht, zoals amper twintig jaar later

zou blijken ! – erg bevreesd dat het Duits imperialisme vroeg of laat opnieuw de kop zou opsteken als men de veroverde territoria gewoon weer teruggaf.

Er werd een compromis gezocht en gevonden : de overwinnaars mochten hun veroveringen behouden, maar onder het statuut van « mandaatgebieden » toegekend door de gloednieuwe Volkerenbond. Die supranationale organisatie werd in 1919 opgericht op basis van het Verdrag van Versailles en was ook een idee van Wilson, die hoopte op die manier « *een einde aan alle oorlogen te maken* ».

Wat België betreft, ons land eiste erkenning voor de dappere prestaties van de Congolese Weermacht in Afrika. Brussel wilde de succesvolle campagnes van Tabora en Mahenge graag verzilverd zien.

De bekwame Belgische diplomaat Pierre Orts voerde in de coulissen van Versailles onderhandelingen met Groot-Brittannië, die leidden tot de ondertekening van het verdrag Orts-Milner (augustus 1919) : België verwierf Ruanda-Urundi als mandaatgebied en kreeg economische bases in het door Londen aangeslagen *Tanganyika Territory*, het latere Tanzania. Verder werden aan de Belgen faciliteiten verleend in de communicatie over land, over het spoor en in de lucht tussen Congo en de Indische Oceaan.

Ons land zou zich méér bekommeren om Ruanda-Urundi – later de afzonderlijke landen Rwanda en Burundi – dan de Duitsers hadden gedaan, onder meer door de doorgedreven evangelisatie en de economische ontwikkeling ervan ter harte te nemen. Toch was het ten dele een vergiftigd geschenk : in de jaren 1950 zou de UNO, opvolger van de Volkerenbond, het mandaat aangrijpen om zich te bemoeien niet alleen met wat in Ruanda-Urundi gebeurde, maar ook met het Belgisch bestuur in de kolonie Congo zelf, waarover de UNO nochtans geen enkele zeggenschap had. De bedoeling was duidelijk : de geesten rijp maken voor de onafhankelijkheid.

Vermelden we tot slot nog dat generaal Smuts van mening was dat België het voogdschap over *alle* veroverde gebieden had moeten krijgen, met inbegrip van Tabora. Maar dat was een brug te ver voor de Britten, die het al moeilijk genoeg hadden met het feit dat de Belgische kolonie, die zij zo graag in stukken gesneden hadden, een eenheid bleef en door de aanhechting van het mandaatgebied zelfs *de facto* werd uitgebreid tot voorbij de grote meren.

* * *

Belgisch-Congo kwam versterkt uit de Grote Oorlog. Onze kolonie had vriend en vijand verbaasd door haar vastberadenheid en haar militaire kwaliteiten. De grote mogendheden likten hun wonden en lieten Congo, althans voorlopig, betijen. Daarmee werd de basis gelegd voor de grote economische expansie van de jaren twintig waarover we het in een volgend artikel zullen hebben.

redactie KCR

COMMENTAAR OP HET EVANGELIE VAN SINT-JAN

DAMES en heren van de jury

Er wordt ons een korte onderbreking toegestaan. We hebben al veel stof om over na te denken. Sta mij toe op te merken hoezeer deze eerste tussenkomst van een onverwachte getuige – Johannes de Doper – de zaak dient van de beschuldigde, Jezus. Iemand anders heeft dus van Hem getuigd alvorens Hij zelf op het toneel verscheen. Sterker nog, deze getuige heeft door zijn orakels de verschijning van de Messias geplaatst in de continuïteit van het grote Bijbels verleden van zijn volk en in de rechte lijn van de grandioze profetieën. Vanaf zijn eerste optreden in het openbaar leven

wordt Jezus door de grootste en laatste van Israëls profeten uitgeroepen tot de “*Dienaar van Jahweh*”, aangekondigd door Isaïas.

Wat Jezus betreft, Hij staat nog met beide voeten op de grond, als ik dat zo mag zeggen. Zonder de eenvoudigen van hun stuk te brengen, zonder valse noot, zonder toegevingen die Hij later zou moeten weerspreken. Hij trekt tot zich wie Hij wil en bindt enkele leerlingen aan zijn persoon. Ook die leerlingen vallen niet op, maar het gaat om een goede keuze, zoals blijkt uit de figuur van hem die vandaag tegenover u zijn verdediger is: de Evangelist Johannes.

3. ONDANKS HET ONBEGRIIP MAAKT JEZUS ZICH BEKEND IN JERUZALEM, SAMARIA EN GALILEA

IN JERUZALEM : DE ZUIVERING VAN DE HEILIGE PLAATS

^{2,13} *Toen het paasfeest der Joden nabij was, trok Jezus op naar Jeruzalem.* Jezus heeft besloten zijn openbaar leven te beginnen met een profetisch gebaar in de heilige stad en meer bepaald in de gewijde plaats bij uitstek, het Huis van God onder de mensen. Het relaas van Johannes maakt op ons een dubbele indruk: alles wat hij ons als ooggetuige vertelt, is historisch, maar tegelijkertijd moeten alle zaken die hij waar- dig genoeg vindt om aangehaald te worden betekenisvol zijn. Het vervolg zal dat duidelijk maken.

In enkele be- woordingen wor- den het feest, de menigte van de bedevaarders en het marktgebeu- ren opgeroepen. Het gebaar dat Jezus zich aanma- tigt, is de daad van een godsdien- stig hervormer. Het tafereel is be- kend: Hij verjaagt de veeverkopers en de muntwis- selaars uit de heilige plaats. En Hij rechtvaardigt de rol die Hij op- neemt door de

Tempel met een verbazingwekkende term aan te dui- den: het is “*het huis van mijn Vader*”. Zijn leerlingen zullen zich het woord van de psalmist herinneren: « *De ijver voor uw huis zal mij verteren* » (Ps 69).

¹⁸ Daarop ondervragen de Joden Hem zoals ze indertijd Johannes de Doper ondervroegen: « *Wat teken laat Gij ons zien om zo te mogen optreden?* » En vooral om in die termen over de Tempel van God te spreken... Jezus antwoordt: « *Breekt deze Tempel [in het Grieks: naos] af en in drie dagen zal Ik hem herop- bouwen.* »

²⁰ Het onbe- grip van de on- derzoekers is zo groot – en heel begrijpelijk – dat zij met verstom- ming geslagen zijn. « *Zesenvet- tig jaar heeft men aan deze Tempel gewerkt en zult Gij hem in drie dagen heropbou- wen?* » Het mi- rakerel dat Jezus hier aankondigt als teken van zijn zending om *het huis van zijn Va- der* te zuiveren, kan door de Jo- den niet begre- pen worden. Het is een raadsel, een misverstand, maar van zijn

JEZUS EN DE SAMARITAANSE VROUW.

Altaarpaneel door Duccio di Buoninsegna, ca. 1310. Het paneel, bestemd voor de Dom van Siena, bevindt zich nu in Madrid (Museo Nacional Thyssen-Bornemisza).

kant is het bewust gewild. Zij moeten Hem gewoon zijn gang laten gaan, als Meester, met de belofte van dat schitterend teken van zijn recht en zijn wettigheid dat hen op tijd en stond zal gegeven worden.

²¹⁻²² Johannes, die getuige is van het gebeuren, zal het onthouden, in de zekerheid dat hij de waarachtigheid ervan op een dag zal zien. Hij begrijpt de betekenis en hij bespaart ons het wachten: *Maar Hij sprak over de tempel van zijn Lichaam. Wanneer de Joden dat Lichaam zullen willen vernietigen, maar Hij het opnieuw zal oprichten, zullen zijn leerlingen zich dat herinneren.*

²³⁻²⁵ Laten we verder grote aandacht besteden aan de verwittiging die Sint-Jan geeft en waaraan hij groot belang hecht: *Terwijl Hij ter gelegenheid van het paasfeest in Jeruzalem was, geloofden er velen in zijn Naam bij het zien van de tekenen die Hij verrichtte. Maar Jezus zelf had geen vertrouwen in hen.* Want Hij wist maar al te goed wat er omging in de mens. De getuige van de feiten toont ons de menigte van de Joden, inwoners van Jeruzalem en pelgrims, die onder de indruk zijn van mirakels die de Evangelist zelfs niet verhaalt. Meteen geloven velen in Jezus. Maar wat weten ze? Wat begrijpen ze? En vooral: zijn ze in hun hart klaar – want dát is het ware geloof – om alle woorden van de Meester en alles van Hemzelf te ontvangen? Jezus, in zijn diepe wijsheid, kent het antwoord. Het hierna volgende onderhoud met Nicodemus zal bewijzen hoe groot het onbegrip is.

NICODEMUS : HET JOODS ONBEGRIP

^{3, 1-3} *Nicodemus, een overste der Joden en bovendien een Farizeër, kwam in de nacht bij Hem. Ongetwijfeld komt hij als discreet onderzoeker in dienst van de Sekte, waarvan hij het oordeel over Jezus meteen verwoordt: « Rabbi, wij weten (wat weten wij niet!) dat gij van Godswege als leraar zijt gekomen. Want niemand kan de tekenen doen die Gij verricht zo God niet met hem is. »*

Het is bijna een officiële erkenning vanwege de machtige sekte van de Farizeëen. Jeruzalem stond dus open voor de prediking van de jonge *rabbi*, die meteen erkend werd als een echte profeet en zelfs als leraar in Israël! Nicodemus verwacht erkentelijkheid van Jezus, maar hij is eraan voor zijn moeite als Jezus hem onderbreekt: *« Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: zo iemand niet opnieuw wordt geboren, kan hij het koninkrijk Gods niet aanschouwen. »* Anders gezegd: het is nutteloos dit gesprek verder te zetten, het leidt tot niets; want één zaak ontbreekt u allemaal: opnieuw geboren te zijn uit de Hemel.

⁴ Het woord is hard en wordt door die belangrijke Jood, die Farizeër die zich goed in zijn vel voelt, absoluut niet begrepen. *« Kan een mens soms terugkeren in de schoot van zijn moeder? »* Het onbegrip is totaal. En toch blijft het woord van Jezus bij: *herboren worden tot een nieuw leven...*

⁵ Zonder zijn nachtelijke bezoeker misprijzend te behandelen vervolgt Jezus zijn mysterieus onderrecht: *« Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, kan hij niet binnengaan in het koninkrijk Gods. Wat uit het vlees is geboren, is vlees; en wat uit de Geest is geboren, is geest. »* Nu de nutteloosheid van opnieuw geboren te worden uit de schoot van zijn moeder toegegeven is, wordt een deur van licht geopend voor deze Farizeër, deze Jood die belijdt dat hij de Schriften kent en de volheid van de Wet beoefent. Maar om zich te rechtvaardigen werpt hij tegen: *« Hoe kan dit geschieden? »* Jezus reageert met een verbaasde glimlach, licht ironisch: *« Gij zijt leraar van Israël en gij begrijpt dit niet? »*

Jezus mag inderdaad verbaasd zijn. Want die leraar van Israël zou heel goed moeten weten wat de profeten al zo lang en zo duidelijk aangekondigd hebben: dat als remedie voor de ontoereikendheid van het vlees en de offerpraktijken van de Mozaïsche Wet de tijd zou aanbreken van een Nieuw Verbond van leven en waarheid in de H. Geest, verspreid over het joodse volk en alle naties. De Doper had het uitgeroepen *in de woestijn*, amper 50 km verderop! Waar was Nicodemus toen? Had hij de profeten wel grondig genoeg gelezen? Waarom had hij niet de moeite gedaan om te gaan luisteren naar de laatste profeet? De Farizeëen oordeelden over alles op een superieure, of beter een oppervlakkige manier. Zij hadden enkel vertrouwen in hun eigen inzicht en hun eigen deugden.

¹¹⁻¹⁴ *« Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: wij spreken over wat wij weten [...] en toch aanvaardt gij ons getuigenis niet. »* De ander heeft in het meervoud gesproken, als gemandateerd door de machtige groep van de Farizeëen; daarom spreekt Jezus nu ook in het meervoud, vanuit de macht van God, en ongetwijfeld spreekt de H. Geest met Hem mee. Tot slot volgen woorden die Nicodemus zich later zal herinneren: *« Zoals Mozes de slang ophief in de woestijn, zo moet de Mensenzoon worden verheven opdat ieder die in Hem gelooft het eeuwige leven zou hebben. »* De dag zal komen dat deze Jood de Mensenzoon zal zien, verheven op het Kruis, en zijn Moeder die hem zal smeken te helpen bij de kruisafneming en de begrafenis. Wanneer hij dan het geofferde Lichaam in zijn handen zal vastnemen, zal hij er de Geest van ontvangen en zal hij die *nieuwe geboorte* kennen die hem toegang zal verlenen tot het Rijk Gods.

DE SAMARITAANSE : HET GELOOF VAN DE NEDERIGEN

^{4, 1} Jezus verlaat Judea waar de haat van de Farizeëen vorm krijgt. *Hij vertrok weer naar Galilea en daar Hij door Samaria moest reizen* kwam Hij in de stad Sikar. Samaria werd door de Joden beschouwd als verdorven en heidens. Maar onze kroongetuige beschrijft een heel andere atmosfeer: Jezus lijkt er helemaal op zijn gemak, ontspannen. Zijn « maïeutiek » of geestelijke verloskunde [denk aan

Socrates !] speelt op een ironische manier met het onbegrip van zijn gespreksgenoot, de Samaritaanse vrouw, om die zo te verplichten de eigen grenzen te overschrijden, Hem te volgen en voortgang te boeken op weg naar het Licht. Het gaat om een heel mooie bladzijde uit het Evangelie.

⁶ *Jezus, vermoeid van de reis, zette zich neer bij de bron van Jacob. Deze bron is een gedenkwaardige Bijbelse plek : elke Jood, elke Samaritaan herinnert zich het verblijf van de aartsvaders, die nog nomaden waren, in het land van Kanaän ; de put was in dat land van afgodendienaars gegraven door aartsvader Jacob. Het liep tegen het zesde uur, het middaguur, het uur dat het verst verwijderd is van de duisternis van de nacht.*

⁷ *Een vrouw uit Samaria kwam water putten, haar dagdagelijkse taak. Zal Jezus haar een blik waardig keuren ? Het is een vrouw uit een heidens land en haar levenswandel is allesbehalve voorbeeldig, zoals we te weten zullen komen. Toch zegt Jezus haar : « Geef Mij te drinken. » Meteen reageert zij licht aanstellerig : « Gij, een Jood, vraagt te drinken aan mij, een Samaritaanse vrouw ? »*

¹⁰ Zoals bij Nicodemus is het antwoord van Jezus meteen ernstig : « Zo ge de gave Gods verstondt en wie het is die u te drinken vraagt, dan zoudt gij het Hém hebben gevraagd ; en Hij zou u levend water hebben gegeven. » Een raadselachtig antwoord dat de vrouw dwingt om genade, kracht en inzicht te vragen...

¹¹⁻¹⁴ Zij is verrast, maar laat zich niet overdonderen. Ze spot, om niet dom te lijken én om meer te weten te komen : « Gij hebt niet eens een emmer... » Jezus heeft echter zijn doel bereikt : zij vermoedt een of ander mysterie in Hem. « Zijt gij soms groter dan onze vader Jacob ? » Dat volstaat voor de goede Meester om een stap verder te gaan in zijn openbaring. Het water in de put, dat het beeld is van de oude Wet, stilt niet echt de dorst ; maar het water dat Hij schenkt aan wie er om vraagt, is van een heel andere aard : « Het water dat Ik hem zal geven, zal een bron in hem worden van water dat opborrelt ten eeuwigen leven. »

¹⁵ Om zich niet zomaar gewonnen te geven zonder te weten aan wie en aan wat, neemt zij haar toevlucht tot een kwinkslag : « Heer, geef me dat water opdat ik geen dorst meer krijg en niet meer hier hoeft komen te putten ! » Onder verzwegen : geef mij het heil zodat ik niet meer elke dag honderden minutieuze praktijken moet verrichten.

¹⁶ Jezus gaat echter niet mee in dat luchtig spel : « Ga uw man roepen. » Hij doet zich kennen als alwetend Heer en confronteert haar met haar ellendig leven van vroeger en nu. Zij is volkomen van slag. Haar vijf mannen staan symbool voor de vijf heidense religies waarmee de Samaritanen zich ingelaten hebben tijdens de lange eeuwen van hun schisma ; en hun huidige godsdienst is al evenmin iets waard...

¹⁹ De vrouw is ontmaskerd, vernederd, maar wordt niet kwaad en liegt ook niet. Zij is gedwongen te geloven, met een louter menselijk geloof, in die

profeet. Zij is het nu die deze fascinerende meester op ernstige wijze begint te ondervragen over het ware geloof : « Heer, ik zie dat Gij een profeet zijt. Waar moet God aanbeden worden, op deze berg (de Gerrizim, waar de Samaritanen een tempel gebouwd hadden) of in Jeruzalem ? »

Jezus wist heel goed dat deze vrouw méér dan vlees was, dat diep in haar hart een religieuze onrust aanwezig was die plots in deze vraag de kop opsteekt. Hij laat alle ironie nu varen en gaat over tot een intiem gesprek tussen meester en leerlinge. « Geloof Mij, vrouw », vraagt Hij, alvorens aan die heel gewone vrouw de meest verheven leer uit te leggen. Hij houdt van haar en wil zijn stroom van levend water in haar overgieten, opdat zij op haar beurt de rijkdom ervan onder haar bekenden zou verspreiden.

²¹ Luisteren we naar die onsterfelijke woorden : « Geloof Mij, vrouw. Er komt een uur waarin gij noch op deze berg noch te Jeruzalem de Vader zult aanbidden. » Hij noemt de Ene God Vader ! « Gij aanbidt wat gij niet kent ; wij aanbidden wat wij kennen. Want het heil komt uit de Joden. » Hier plaatst Jezus zich aan de kant van de Joden, als lid van het uitverkoren volk waarvan het Verbond, de Wet en de offers in de Tempel op het precieze moment waarop Hij spreekt nog altijd het enige heil uitmaken.

²³ « Maar toch, er komt een uur, en het is er reeds, waarin de ware aanbidders de Vader in geest en waarheid zullen aanbidden. »

Zalig de Samaritaanse, aan wie Jezus zomaar openbaart wat Nicodemus niet had kunnen begrijpen, laat staan aanvaarden ! Ongetwijfeld volgt zij heel goed de draad van dit subliem gesprek, want zij geeft blijk van een kennis van de goddelijke zaken die de Farizeeër helemaal niet in die mate bezat : « Ik weet dat de Messias komt. Wanneer Hij komt, zal Hij ons alles openbaren. »

²⁶ Door dat grote geloof dwingt zij Jezus om zich volledig bloot te geven aan haar ziel die Hem zoekt. « IK BEN, Ik die met u spreek. » Door die woorden, in het Grieks « ego eimi », identificeert Hij zich met YHWH, God zijn Vader. Dat betekent dat Hij zich bekend maakt als de Messias, en méér dan de Messias, aan die doodgewone vrouw, verpersoonlijking van het zondige Samaritaanse ras. En in een verder perspectief staat zij symbool voor de immense heidense wereld, die op mysterieuze wijze opengesteld wordt voor de genade van de Waarheid en voorbestemd voor het heil dat weldra zal ontspringen uit zijn doorboorde zijde...

²⁹⁻⁴¹ Wanneer de vrouw in haar stad vertelt over haar ontmoeting met de mysterieuze man – « Hij is misschien wel de Christus ! », zegt ze – lopen de Samaritanen naar Hem toe. Het is de toestroom van de heidenen, in massa's, waardoor Jezus getroost wordt na het misprijzen van de Joden. Hij is de zaaier. En de leerlingen die druk doende zijn om de maaltijd klaar te maken, zijn de oogsters die weldra zullen uittrekken over heel de wereld om het Evangelie te prediken.

OOK GALILEA STELT ZICH OPEN VOOR DE WAARHEID

⁴³ Toen die twee dagen voorbij waren, vertrok Hij vandaar naar Galilea. [...] De Galileeërs namen Hem gunstig op, daar ze alles hadden gezien wat Hij te Jeruzalem op het [paas]feest had gedaan. Toch moet de verwelkoming eerder gereserveerd geweest zijn, moeten de Galileeërs wat op hun honger gebleven zijn. Daardoor zijn we opnieuw aanbeland in het klimaat van onvolmaakt geloof waarover Jezus al in Jeruzalem niet tevreden was geweest. De geestdrift die door zijn mirakels opgewekt wordt, is niet wat Hij zoekt. Wél het geloof in zijn woord, in Hemzelf, zoals hij dat vond in de Samaritaanse en in haar onterecht misprezen volk.

Daarom last onze hoofdgetuige een opmerking in (v. 44): *Want Jezus zelf heeft verklaard dat een profeet in zijn eigen vaderland geen aanzien geniet.* Gaat het over Jeruzalem of over Galilea? Over allebei. Het gaat over heel het joodse volk, in tegenstelling tot die Samaritaanse heidenen.

⁴⁶⁻⁵⁴ De geschiedenis van de hofbeambte uit Kafarnaüm illustreert het bovengaande. Dit tweede teken van Kana (na het wonder tijdens de bruiloft) toont ons kristalhelder wat Jezus wil en wat Hij ook verkrijgt van die man, van wie hij de zoon geneest, en van *heel zijn gezin*. Vanuit een natuurlijk en menselijk geloof komen zij tot iets hogers: zij hechten hun hart aan de Persoon van Jezus, aan zijn mysterie, aan zijn **Waarheid**.

Juist zoals bij de bruiloft van Kana, toen zijn moeder Hem gevraagd had het gehuwde koppel uit de nood te helpen, veinst Jezus eerst ontevredenheid: « *Zo gij geen tekenen en wonderen ziet, gelooft gij niet.* » Maar de hofbeambte is daardoor niet ontmoedigd en dringt aan: « *Heer, kom mee, eer mijn kind dood is.* » Als bewonderenswaardig pedagoog stelt de Heer het geloof van de man op de proef: Hij kondigt de genezing van het zoontje aan zonder dat de beambte de juistheid ervan kan verifiëren: « *Ga heen, uw zoon is gezond.* » De man moet geloven zonder bewijs... En dan gebeurt het heerlijke waarop Jezus wachtte: *De man geloofde het woord dat Jezus hem zei.* Hij keerde terug naar huis en stelde vast dat zijn kind genezen was op het precieze moment waarop Jezus gesproken had. *En hij geloofde met heel zijn gezin.* Let op het Griekse woord *holè* ("geheel") dat de eensgezindheid onderstreept; we vinden het terug in de term zelf van "kat-holieke" Kerk: de familie eensgezind verenigd rond haar leider.

* * *

Dames en heren van de jury

Ik vind in dit relaas van onze hoofdgetuige heel veel terug om over na te denken.

Op elke plaats, bij elke ontmoeting heeft Jezus diepgaande gesprekken gevoerd met uiteenlopende personen, die ieder op zich representatief zijn voor een deel van het volk dat Palestina bewoont. In die dialogen heeft Hij zelfs iets doen begrijpen van zijn grootste geheimen. Het werk moet nog verdergezet worden, maar hoeveel weg is er al afgelegd!

Wat ook opvalt, is dat Jezus van elk volk dat hij bezoekt, van elke persoon die Hij ontmoet, alles lijkt te weten over heden en verleden... En tot onze verbazing kent hij iedereen een mate van achting, begrip en naastenliefde toe die het tegenovergestelde is van wat men volgens de heersende opinie zou mogen verwachten! Hij houdt minder van de Joden dan van de Samaritanen, een echt schandaal in die tijd! En wat de Joden betreft, gaat zijn voorkeur naar de Galileeërs boven de bewoners van Judea, naar de mensen op het plateland boven de godsdienstige en politieke elite van Jeruzalem.

Hoe komt dat? Allereerst heeft het te maken met de wijze waarop elk van die groepen het woord van de Voorloper, Johannes de Doper, ontvangen heeft. Jezus is bij manier van spreken verplicht met dat gegeven rekening te houden en wil dat ook onderstrepen. Ten tweede is de neiging van zijn eigen Hart in het spel: Hij is beter ingesteld tegenover de armen, de kleinen, de nederigen, de misprezenen en de vervolgdan dan tegenover de machtigen, de geleerden en de rijken, van wie de godsdienstige of intellectuele pretenties een belediging vormen voor zijn goddelijke Wijsheid.

Laten we tenslotte de manier bewonderen waarop de Meester zijn gespreksgenoten voert naar waar Hij het wil – en verder nog, verder dan zij het uit eigen beweging zouden gekund hebben. Tijdens zijn conversaties formuleert Hij haastachteloos een belofte, een teken of een verwittiging die pas zichtbaar en begrijpelijk zullen worden in de toekomst, tenminste voor hen die in Hem geloofd hebben.

Onze eminente hoofdgetuige, Johannes, heeft echter het profetisch karakter en de goddelijke draagwijdte van de woorden van Jezus scherp opgemerkt en voor ons bewaard.

[wordt vervolgd]

abbé Georges de Nantes, december 1990

Nederlandstalige uitgave van *Il est Ressuscité! La Contre-Réforme Catholique au XXIe siècle.*

Stichter: † Abbé Georges de Nantes.

Hoofdredacteur: Broeder Bruno Bonnet-Eymard, Maison Saint-Joseph, F-10260 Saint-Parres-lès-Vaude.

Verantwoordelijke uitgever: A. Van der Schraelen, Driesheide 45, B-2980 Zoersel.

Abonnement voor binnen- en buitenland: € 15. Steunabonnement: vanaf € 20.

Rekening 000-3302057-80. IBAN: BE47 000 3302057 80. BIC: BPOTBEB1.

Internet: <http://nl.crc-resurrection.org/> – E-mail: hij.is.verrezen@gmail.com